

UNIVERZITA KARLOVA
KATOLICKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA
Katedra církevních dějin a literární historie

Anna Pavlíčková

**Přijetí Miguela de Cervantese v českých
zámeckých knihovnách v období od
17. století do začátku 20. století**

Bakalářská práce

Vedoucí práce: doc. PhDr. Miloš Sládek, Ph.D.

Praha 2021

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.

V Praze dne 2.7. 2021

Anna Pavlíčková

Bibliografická citace

Přijetí Miguela de Cervantese v českých zámeckých knihovnách v období od 17. století do začátku 20. století: Bakalářská práce / Anna Pavlíčková; vedoucí práce: doc. PhDr. Miloš Sládek, Ph.D. – Praha, 2021. – 50 s.

Anotace

Cílem této bakalářské práce je dílo Miguele de Cervantese a jeho přijetí v českých zámeckých knihovnách. Součástí je ovšem také neméně důležitá autorova biografie a krátké představení děl, které se do českých zemí nejvíce dostávaly. Závěrečná část práce se pak zabývá zejména jednotlivými tisky a jejich možnými úpravami při překladech. Autorovo dílo můžeme ve větším množství nalézt například v zámeckých knihovnách v Hradci nad Moravicí, Klášterci nad Ohří, Strážnici či Mnichově Hradišti. Do práce je zahrnut i dobový kontext.

Klíčová slova

Miguel de Cervantes, biografie, zámecké knihovny, literatura, Don Quijote, Galatea, baroko

Abstract

The content of this bachelor thesis is the work of Miguel de Cervantes and its acceptance in Czech castle libraries. Included is also the author's biography as well as brief description of his books that were the most well known in Czech lands. The last part describes mainly individual prints and their possible modifications in translation. The places we can find the author's work in larger quantities are castle libraries in Hradec nad Moravicí, Klášter nad Ohří, Strážnice or Michovo Hradiště. The thesis also includes cultural context.

Keywords

Miguel de Cervantes, biography, castle libraries, literature, Don Quixote, Galatea, baroque

Počet znaků (včetně mezer): 103 493

Poděkování

Ráda bych poděkovala své rodině, jež mi byla celou dobu oporou při psaní. Velké poděkování patří i vedoucímu mé práce panu doc. PhDr. Miloši Sládkovi, Ph.D., který se mnou měl velkou trpělivost, a vždy mi byl při nesnázích ochoten poradit.

Obsah

Úvod.....	7
1. Zlatý věk Španělska	8
1.1. Důležitá díla a jejich autoři	9
1.2. Drama	9
1.2.1. Lope de Vega.....	10
1.2.2. Tirso de Molina	13
1.2.3. Pedro Calderón de la Barca	15
1.3. Próza	16
1.3.1. Mateo Alemán	17
1.3.2. Francisco de Quevedo	19
1.4. Poezie	21
1.4.1. Luis de Góngora y Argote	22
1.4.2. Baltasar Gracián	23
2. Miguel de Cervantes y Saavedra.....	25
2.1. Spisovatelův život a dílo	25
2.3. První překlady Dona Quijota.....	28
3. Cervantes a další autoři španělského zlatého věku v českých zámeckých knihovnách.....	31
3.1. Historie zámeckých knihoven	31
3.2. Cervantesova díla v českých zámeckých knihovnách.....	32
3.3. Přijetí ostatních autorů v českých zámeckých knihovnách	38
Závěr	46
Seznam pramenů a literatury.....	48
Seznam pramenů	48
Seznam sekundární literatury	49

Úvod

Bakalářská práce se zabývá španělskými autory zlatého věku, avšak největší pozornost je upřena na osobu Miguela de Cervanetese. Původním záměrem bylo představit pouze tohoto spisovatele a jeho přijetí v českých zámeckých knihovnách napříč stoletími. Po důkladném uvážení jsem dospěla toho názoru, že by bylo vhodné věnovat se i dalším autorům této doby, i když jen okrajově. Naskýtá se tím pak zajímavé porovnání, jaká literatura se na naše území dostávala, v jakém množství, a ve kterém jazyce. Názvy španělských děl autorů budou vzhledem k zaměření práce uváděny v českých překladech a prioritně bude odkazováno právě na české překlady jednotlivých děl.

Práce je tvořena ze tří hlavních kapitol, které se dále dělí na jednotlivé podkapitolky. První z nich je věnovaná španělskému zlatému věku a důležitým autorům, kteří v této době působili. Hlavním zdrojem pro tuto část jsou české překlady jejich děl, jež mnohdy vznikaly až v druhé polovině 20. století. Druhá kapitola je čistě o Miguelovi de Cervantesovi a jeho tvorbě. Zde lze informace navíc čerpat i z monografií, které byly sepsány taktéž ve 20. století. Poslední část práce, věnovaná recepci všech vybraných jedinců, by pak nemohla vzniknout bez pomoci pana PhDr. Petra Maška, který působí jako zástupce vedoucího oddělení v Oddělení zámeckých knihoven Knihovny Národního muzea. Poskytl mi dokumenty z elektronické verze Souborného katalogu zámeckých knihoven ČR, v nichž byly informace týkající se zvolených spisovatelů. Nejprve bylo v plánu se i zajet podívat na vybrané tisky do depozitáře v Terezíně, ale vzhledem k pandemické situaci to nakonec nebylo možné. Tato situace zároveň znemožnila i případné studium jednotlivých tisků v zámcích či ve studovně Národního muzea. V neposlední řadě je také třeba brát v potaz, že elektronická databáze prozatím neobsahuje veškeré svazky.

K volbě tématu mě vedla má vášeň k literatuře. Ačkoliv jsem dříve nebyla velkým nadšencem pro klasickou literaturu, tak právě zlatý věk Španělska mě oslovil již při studiu na gymnáziu a později znovu na vysoké škole během přednášek pana doc. PhDr. Miloše Sládka, Ph.D. na KTF UK.

1. Zlatý věk Španělska

Přestože je stěžejním tématem práce dílo Miguela de Cervantese, je neméně důležité se seznámit s dobovým kontextem. Období, kdy autor žil, se nazývá „zlatý věk“.¹ Ve španělských dějinách se takto označuje 16. a 17. století, kdy se jednalo o kulturní a politický vrchol. Jako počátek lze brát rok 1492. V tomto roce došlo k úspěšnému znovudobytí Pyrenejského poloostrova² a zároveň k objevení nového světadílu, Ameriky. Zásadním přínosem pro španělskou literaturu je pak také vydání základního jazykovědného díla *Gramática castellana*.³

Španělsko jako takové se během pár desítek let stalo velkou evropskou mocností. Ovšem stejně rychle poté následoval závrtný pád této země. Příčiny lze hledat jak v závažných vojenských porážkách, tak zejména v narůstající hospodářské krizi, která se projevila obzvlášť za vlády habsburských králů Karla V. (1519-1556) a Filipa II. (1556-1598).⁴ Do Španělska začaly proudit drahé kovy získané z dobývání Nového světa, avšak kolem roku 1530 se země již propadala do veliké krize. Nastala paradoxní situace, kdy postupně vymizela střední podnikavá třída, která byla zdrojem produktivity. Důvodem byla stále větší touha získat šlechtický titul či vyšší duchovní post, jenž zaručoval určitá privilegia jako např. neplacení daní. Pro občany začalo být výhodnější nepracovat, jelikož i nadále proudící bohatství z ciziny vedlo k inflaci měny. Bohatí měšťané se mnohdy k titulu dostali, ať už legální cestou, či podvodem. Naopak chudí ještě více chudli, až často neměli peníze ani na koupi nového oděvu.⁵

Vývoj kultury, zahrnujíc literaturu, probíhal velice podobně. Na konci 15. a počátku 16. století došlo k ohromnému nárůstu v rozličných oblastech. Například školství je jedno z odvětví, kde proběhly značné změny. V zemi vzrostl zájem o studium a jen samotný počet univerzit se zvýšil na číslo dvacet tři. Španělé se zároveň z vlastní iniciativy odebírali studovat do zahraničí, aby mohli rozšiřovat své znalosti. I díky tomuto bylo možné, aby do země začala intenzivněji proudit italská renesance a humanismus. Literatura zlatého věku má pak tři fáze, které kopírují rozvoj politiky a hospodářství země,

¹ Neboli španělsky „siglo de oro“.

² Známé pod pojmem reconquista. K úplnému dobytí území došlo za vlády „katolických králů“ Isabely Kastilské a Ferdinanda Aragonského. Vítězná bitva se konala v témže roce v Granadě. MIKEŠ 2012, 11.

³ Autorem je profesor salamanské univerzity Antonio de Nebrija. BĚLIČ/FORBELSKÝ 1984,33.

⁴ BĚLIČ/FORBELSKÝ 1984, 34-35.

⁵ CHALUPA 2017, 202-203.

i když časově se lehce liší. Je to tedy vzestup, vrchol a úpadek. Úplný konec zlatého věku spadá do přelomu 16. a 17. století a bývá již označován jako baroko.⁶

1.1. Důležitá díla a jejich autoři

Následující literární kontext je zaměřen na díla, která měla velký vliv na další vývoj evropské literatury, a která byla postupně hojně překládána do cizích jazyků.

Prvním velkým dílem této nové doby je tragikomedie *Celestina*⁷, stojící na pomezí středověku a renesance. Ačkoliv první známé vydání je z roku 1499, tak se doposud nepodařilo určit, kdy přesně tato kniha vznikla. Je tedy možné, že to bylo ještě mnohem dříve. Další nejasnosti nastávají ohledně autorství, avšak alespoň částečně je připisováno Fernandovi de Rojas (?-1541). Z těch pár dochovaných informací o něm můžeme pravit, že pocházel z konvertované židovské rodiny a působil jako soudce ve španělské Talaveře.⁸ Děj knihy se zdá být poměrně jednoduchý. *Celestina* je stará kuplířka, která napomáhá zamilovanému Kalistovi získat jeho vyvolenou. Pěkná dívka Melibej díky ní svolí ke schůzce, jež vede k nalezení pravého štěstí. Jejich lásce ale není přáno, jelikož záhy dochází k vraždě *Celestiny*, z čehož je následně obviněn Kalisto. Další příhody pak vedou k tragické smrti obou milenců.

Knihy se stala velmi oblíbenou a během zlatého věku byla vydána více než šedesátkrát. Už v první polovině 16. století se jí dostalo překladů do cizích jazyků, například i do latiny. Přestože drama obsahuje některé středověké prvky, nelze popřít, že se jedná již o renesanční dílo. Lásku k Bohu totiž nahrazuje láska pohanská. *Celestina* pak sehrála důležitou roli v nadcházejícím období, protože ovlivnila jak španělské drama, tak i román.⁹

1.2. Drama

Právě v oblasti divadla vzniklo mnoho důležitých a významných prací, které je zapotřebí zmínit. Evropský věhlas získali především Lope de Vega, Tirso de Molina a Pedro Calderón de la Barca. Smrt posledního jmenovaného spojujeme s koncem zlatého

⁶ BĚLIČ/FORBELSKÝ 1984, 35-37.

⁷ Neboli Komedie o Kalistovi a Melibeji. Překlad vyhotovil Eduard Hodoušek roku 1956. ROJAS 1956.

⁸ MIKEŠ 2012, 23.

⁹ BĚLIČ/FORBELSKÝ 1984, 45-47.

věku, protože právě jeho dílo je bráno jako vrchol této doby. Jednotlivé osobnosti je ovšem nezbytné představit chronologicky.

V 17. století ve španělském divadle došlo ke zjednodušení žánrů. Komédie se stala jakýmsi sjednocením vtípu s tragédií a inspiraci se nekladly meze. Autoři čerpali jak z mytologie, historie, současnosti, tak i z biblických příběhů. Mimo žánr komedie, kterým Španělé nazývali skoro každé své dílo, stály pouze jednoaktové hry jako autos sacramentales, entremés a baile. Velmi důležitou postavou pro divadlo zlatého věku byl zajisté divák. Publikum bylo tvořené nejen měšťany a dvorem, ale hlavně i chudšími vrstvami. Pokud se diváci nechali dostatečně nadchnout předváděním na jevišti, tak se posléze sami vměšovali do příběhu svými poznámkami a radami. Představení se na scénu uváděla jen málokdy opakovaně, aby se pravidelní návštěvníci nenudili.¹⁰

1.2.1. Lope de Vega

První zmíněný, celým jménem Lope Félix de Vega Carpio, žil v letech 1562-1635. Narodil se v Madridě do prosté rodiny. Jeho otec byl sice z drobné šlechty, avšak živil se manuální prací. Je zajímavé, že mladý Lope de Vega, ač psaní neznalý, uměl již ve svých pěti letech číst latinsky.¹¹ Nelze popírat jeho genialitu, když už ve čtrnácti letech napsal svou první komedii. Navštěvoval slavnou univerzitu v Alcalá de Henares, studia však pravděpodobně nedokončil. Dobrovolně vstoupil do armády a účastnil se vojenské výpravy k Azorám. Vegův život byl protkán mnohými milostnými vztahy, dokonce se i několikrát oženil a měl mnoho dětí. Roku 1614 byl v Toledu vysvěcen na kněze. Jeho smrt údajně nastala vlivem žalu, jehož pramenem byl útěk dcery s královským komorníkem. V pohřebním průvodu pak následoval rakev tohoto velikána celý Madrid.¹²

Jak je všeobecně známo, největšího počtu dosahuje jeho dramatická tvorba. Jedná se o neuvěřitelných 1800 her, pokud ne více. Sám v roce 1632 prohlásil, že je autorem 1500 komedií. Jeho žák, následně i první životopisec, o pár let později číslo zvýšil na 1800 komedií a 400 jednoaktových nábožensky laděných her, tzv. autos sacramentales. Lope de Vegovi dnes však připisujeme „pouze“ přes osm set her, které se dochovaly, a bylo u nich určeno autorství. Představují tak jen zlomek jeho tvorby.¹³

¹⁰ MIKEŠ 2012, 17-19.

¹¹ CHABÁS 1960, 194.

¹² MIKEŠ 2012, 51-52.

¹³ BĚLIC/FORBELSKÝ 1984, 79.

Důležitý přínos pro tehdejší divadlo se projevil v zásadách a pravidlech, jež používal a věrně následoval ve svých komediích. Zprvu popírá nutnost Aristotelovy zásady jednoty času, neboť pro diváka není důležitá.¹⁴ Jednotlivé postavy mají mluvit jazykem, který náleží jejich společenské vrstvě. Od šlechty se proto očekává vznešená mluva, kdežto od sedláka prostota a neznalost. Děj má být bohatě členěný a svižný, může obsahovat několik dynamických a někdy i složitých zápletek najednou. Spojuje dohromady svět iluzí a svět skutečnosti, čímž opět obohacuje již zmíněný děj. Pomocí těchto pravidel dokázal udržet pozornost přihlížejících.¹⁵

Lope de Vega se stal velmi oblíbeným také díky tomu, že psal ve stylu, který byl pro mnohé velmi blízký. Věnoval se lidovým tradicím a tím dokázal vzbudit v divákovi zájem. Často se u něj objevoval prvek vesnice spojené s náboženstvím, jenž používal převážně ve svých jednoaktových hrách. Svátí i samotný Ježíš Kristus či Panna Marie, ti všichni oblékají venkovské roucho a spolu s ostatními se podílejí na venkovském životě plném slavností, žní a vinobraní. Neopomíjel představit i prostředí dvora, nacházející se často ve střetu s vesnicí. Další lidová témata pak mohla být např. tajemno, zázračno, proroky katastrof, víra ve věštce apod. Z nejnámějších her je třeba zmínit *Nejlepším soudcem je král*, *Ovčí pramen*, *Peribáñez a komtur z Ocani* a *Vytrvalý až do smrti*. V těchto dílech se objevuje oblíbený prvek autora, a to tzv. deus ex machina, což v autorově pojetí znamená jakousi pomoc shůry od idealizovaného panovníka, který zasahuje ve prospěch cti člověka.¹⁶

Mimo drama vynikal Lope de Vega i v dalších žánrech. Napsal několik románů (*Dorotea*), novel a epických, hrdinských či satirických básní (*Pastýři betlémští*, *Bílá růže*, *Krása Angeličina* apod.).¹⁷ Zároveň nesmí být opomenuta jeho lyrická tvorba, která autora řadí mezi největší lyrické básníky Španělska. Část svého díla vydal ve sbírkách. Mezi nejvýznamnější z nich patří *Rýmy lidské* nebo *Rýmy posvátné*. Zbytek básní lze nalézt také jako součást jeho dalších prací.¹⁸

Do češtiny bylo přeloženo pouze několik autorových děl až na přelomu 19. a 20. století. Za první pokus lze vděčit Jaroslavu Vrchlickému, který v roce 1890 zpracoval pro Národní divadlo hru *Sedlák svým pánem*.¹⁹ Ve své adaptaci se pokoušel

¹⁴ MIKEŠ 2012, 54.

¹⁵ CHABÁS 1960, 195-198.

¹⁶ MIKEŠ 2012, 55-56.

¹⁷ FAGUET 1925, 94.

¹⁸ BĚLIČ/FORBELSKÝ 1984, 78.

¹⁹ VEGA 1995, 74.

zachovat původní metrum, tedy čtyřstopý trochej, což až na pár volných parafrází opravdu dokázal. Obtížnější pro něj bylo rýmování veršů. Pakliže Lope de Vega používal převážně obkročný rým, u překladu se rýmy objevují prakticky nahodile. Vrchlický pak drama pozměnil po obsahové a dějové stránce tím, že soustředil hlavní pozornost na postavu sedláka Juana. S tím souviselo vynechání prvních tří výstupů a pozměnění role sluhy Mariana, který se stal hrabětem. Největší změna se projevila v rozčlenění dějství, kdy místo původních tří jednání Vrchlický navíc vytvořil ještě jednání čtvrté, které vzniklo rozdělením třetího dějství na dvě. Tento krok se ukázal jako přínosný, protože díky němu se děj stal mnohem srozumitelnějším. Podruhé se do stejného dramatu pustil Jindřich Hořejší roku 1941. Ten svým překladem navázal na Vrchlického, a dokonce se stal více radikální v tom, že vypustil pro děj nedůležitou postavu sluhy Mariana. Jeho adaptace je v některých částech ještě více zjednodušená a zároveň dynamičtější. Důležité je ovšem to, že Jindřich Hořejší obohatil původní drama o větší lidovost, čímž hru výrazně přiblížil dobovému českému diváku. Projevila se ve slovních obratech, přirovnáních, intonaci verše apod.²⁰

Největší množství překladů bylo vydáno až v 50. a 60. letech, jmenovitě jsou to hry *Chytrá milenka*, *Zahradníkův pes*, *Svádná Fenisa*, *Zázračný kavalír*, *Zázračný pramen madridský* a *Lest a láska*.²¹ Dva další překlady patří Ladislavu Walló neboli K. M. Walló, 1942 to byla *Otrokyně svého milence*²² a o dvanáct let později *Ovčí pramen*.²³ Znamější překlad *Ovčího pramene* patří Otokaru Fischerovi, jenž byl vydán v Praze 1952, i když vznikl mnohem dříve. Jeho původní rukopis se ovšem nedochoval z toho důvodu, že text putoval napříč divadly, a tím došlo ke vzniku různých odchylek. Publikované vydání vychází z nejlépe zachované verze, jež byla nalezena v archivu Národního divadla.²⁴ V polovině osmdesátých let se do dalšího překladu pustil i Josef Forbelský, který si vybral *Doroteu*.²⁵

Nakonec je třeba zmínit i vydání knihy milostných sonetů *Proč unikáš mi*. Jejich překlad vyhotovil Vladimír Mikeš. Sbíрка obsahuje nejen verše o lásce, ale zároveň i s ní související lidskou žárlivost, strach a jiné. Jedná se pouze o malý výbor z autorovy

²⁰ VEGA 1941, 117-121.

²¹ BĚLIČ 1968, 383-384; <https://ndk.cz/>, vyhledáno 24.1. 2021.

²² VEGA 1942.

²³ VEGA 1954.

²⁴ VEGA 1952, 17.

²⁵ VEGA 1995.

poetické tvorby, kdy jednotlivé řádky mnohdy zazněly v jeho dramatech. Pozorný čtenář pak objeví v sonetech i stručnou autobiografii ukrytou za řádky.²⁶

1.2.2. Tirso de Molina

Vlastním jménem Gabriel Téllez žil asi mezi roky 1584-1648.²⁷ O jeho životě se toho dochovalo opět velmi málo. Byl to autor, jenž na Lope de Vegu navazoval. Stejně jako on studoval na univerzitě v Alcalá de Henares, na rozdíl od něj ovšem dokončil svá studia teologie a v roce 1601 pak vstoupil do řádu milosrdných bratří ve španělské Guadalajare. Z dalších informací je známo, že pobýval nějaký čas v Galicii, Toledu a Portugalsku. O posledním zmíněném místě sám psal ve svých dílech, a dokonce i skládal verše tamním portugalským jazykem. V roce 1616 se vydal spolu s dalšími členy řádu na americký ostrov San Domingo, kde pobyl dva roky.²⁸ O pár let později, již jako působící spisovatel, byly jeho komedie označeny za nemravné, avšak následné tvorby se to nijak významně nedotklo. Stal se hlavním kronikářem řádu a roku 1645 byl jmenován převorem kláštera v Sorii. O tři roky později zemřel.²⁹

Prvním tištěným dílem se stala sbírka povídek, vydaná pod jménem *Toledské zahrady*. Vliv na tuto sbírku měly jak Cervantesovy *Příkladné novely*, tak i Boccacciův *Dekameron*. Mimo řadu povídek lze nalézt v knize i tři divadelní hry. Z Tirsovy dramatické tvorby je možno dále zmínit teologicky orientovanou hru o předurčení člověka *Zatracen pro nedostatek víry*, komedii *Don Gil v zelených kalhotách* nebo *Rozvázná žena*.³⁰ Ve světských i náboženských hrách se jeho postavy jeví jako velmi realistické. V oblasti psychologie se spisovatelova znalost a odbornost odvíjí od zповědnické praxe, zejména se stal odborníkem na psychologii lásky a žárlivosti. Zároveň je považován v některých teologických myšlenkách za předchůdce Calderóna.³¹

Tento autor se pojí hlavně s jedním významným dílem. V *Sevillském svůdci a kamenném hostu* se totiž poprvé objevila typická postava Dona Juana, kterým se později inspirovalo mnoho spisovatelů, mimo jiné i Molière či George Gordon Byron. Poprvé

²⁶ VEGA 1975, 129-130.

²⁷ O jeho rodině se neví nic, proto se spisovatelův rok narození odvozuje od předpokladu, že se narodil jako levoboček vévody z Osuny, bratra neapolského místokrále. Tato domněnka je ovšem vyvrácena tím, že Tirso de Molina nemohl takovou skutečnost později zatajit, jelikož by tím riskoval vyloučení z řádu mercedářů. MIKEŠ 2012, 104.

²⁸ MOLINA 1984, 9.

²⁹ MIKEŠ 2012, 106.

³⁰ CHABÁS 1960, 199-200.

³¹ MIKEŠ 2012, 107.

byla hra vydána v roce 1630, vzniknout musela ale již předtím. Postava svůdce se v literatuře objevila i v dřívější době jako součást legend a dramát. Tirso de Molina však přišel s novým typem, jak tuto postavu představit divákovi. Don Juan v jeho podání je drzý floutek a svůdce, jenž se bouří proti světským i Božím zákonům.³² Nikdy nepoznal lásku a ani ji poznat netouží. Dobývání žen je pro něj jakýmsi koníčkem, do jejich života vstupuje jako někdo jiný, a to mu činí největší potěšení. Často také využívá vysokého postavení své rodiny, díky kterému lehce získá kde jakou slečnu. Nicméně čím těžší úkol, tím větší požitek. Leč toto rouhání a zločiny jsou po zásluze potrestány skrze sochu zemřelého komtura, jehož vrahem se stal sám Juan Tenorio. V překladu se hra nejprve vyskytla v Itálii, záhy poté v Anglii a Francii.³³

V průběhu let a staletí se postoj k Donu Juanovi změnil několikrát kvůli nově nalezenému vnímání lásky, vášně, štěstí, ale i bytí a světa. Motiv svůdce zpracovala více jak stovka autorů a každý se k němu postavil jiným způsobem. Důvodem je pravděpodobně to, že Tirso de Molina tehdy stvořil skvělý klíčový typ postavy, od kterého se mohly odvíjet další změněné podoby napříč dobou.³⁴ Zajímavé je například německé pojetí, jenž později dokonce i propojuje Dona Juana s postavou Wertherova Fausta v podání Nicolase Vogta. Don Juan nechce pouze ukojit své potřeby, naopak v ženách marně touží naleznout vtělení dokonalé Krávy. Zároveň je také velmi podobný Faustovi, avšak na rozdíl od něj nehledá spásu ve vědě a rozumu.³⁵

V českých knihkupectvích se dílo Tirsa de Moliny objevilo poprvé díky překladu Františka Serafínského Procházky, který se pustil do *Dona Gila* roku 1922.³⁶ V padesátých letech 20. století se u nás vydaly další čtyři hry. Dvě z nich přeložil K. M. Walló, kdy se jednalo o *Sokyni*³⁷ a opět *Dona Gila*.³⁸ Druhé dvě jsou pak odlišná vydání stejné hry *Zbožná Marta*, poprvé od Jindřicha Černého a Vladimíra Hvíždaly³⁹, podruhé od Jana Franka Fischera a jeho ženy Olgy Fischerové.⁴⁰ Samozřejmě vznikl i český překlad Tirsova *Sevillského svůdce a kamenného hosta*, který vyhotovil Vladimír Mikeš až roku 1984.⁴¹

³² MIKEŠ 2012, 108-109.

³³ MOLINA 1984.

³⁴ MOLINA 1984, 22-25.

³⁵ MIKEŠ 2012, 116.

³⁶ MOLINA 1922.

³⁷ MOLINA 1954b.

³⁸ MOLINA 1954a.

³⁹ MOLINA 1955.

⁴⁰ MOLINA 1957.

⁴¹ MOLINA 1984.

1.2.3. Pedro Calderón de la Barca

Nejmladší z nich, poslední významný představitel zlatého věku, Pedro Calderón de la Barca se narodil roku 1600 v Madridu do šlechtické rodiny nižšího původu. Svou první hru, sice nedochovanou, napsal ve třinácti letech. Studoval teologii na univerzitě v Salamance. V roce 1625 vstoupil Calderón do armády a po deset let působil na tehdejším španělském území v Milánu a Flandrech. Po službě byl povolán samotným králem Filipem IV. ke dvoru, aby pro něj skládal hry, což několik let střídavě provozoval. V padesáti jedna letech se nechal vysvětit na kněze a poté se přestěhoval do Toleda, kde se stal tamějším kaplanem. Na přání krále i tak nadále psal komedie určené dvoru, i když sám se chtěl věnovat již jen tvorbě autos sacramentales. Zemřel v Madridu roku 1681, kam přesídlil, když byl jmenován královským kaplanem.⁴²

Jednalo se opět o velmi plodného autora. Podle předpokladu jeho tvorba čítala okolo 120 komedií, 80 meziher a autos sacramentales. O jeho díle lze říct, že shrnuje dosavadní vývoj dramatu ve Španělsku. Nejprve Calderón odstranil z jeviště zbytečné postavy⁴³, ponechané se staly stylizovanými a zároveň zjednodušil děj. V pozdějších pracích se hlavní myšlenky děje opírají o otázku smyslu života. Nejdůležitější díla vznikla v druhé třetině 17. století, kdy během pěti let Calderón napsal čtyři významné texty, které spolu navzájem souvisejí. Patří sem dvě jednoaktová nábožensky laděná *auta*, tedy *Velké divadlo světa* a *Baltasarova večere* a hry *Podivuhodný kouzelník* a *Život je sen*.⁴⁴

Nejvíce se proslavilo druhé jmenované drama *Život je sen* z roku 1635, ve kterém lze vidět prvky filozofické i politické. Hlavním hrdinou je princ polského původu Segismundo. Jeho otec se obával naplnění věštby, v níž se Segismundo stal otcovým pokořitelem a krutým vládcem, a proto nechal syna uvěznit na odlehlém hradě. Ačkoliv první kolize prince se světem mimo vězení svědčí o uskutečnění vize, nakonec tomu tak není a on se stává skvělým vladařem.⁴⁵ Z krátkého popisu je jasné, že se zde spisovatel věnuje velice obtížné otázce předurčení člověka a svobodné vůle. Ve hře lze spatřit ale i náboženské poslání. Segismundo je předurčen ke zkáze jakožto každý člověk, který se narodí s dědičným hříchem. Avšak pomocí lidského rozumu, daru od Boha, se může

⁴² BARCA 1995, 8-10; MIKEŠ 2012, 148.

⁴³ Například je zajímavé, že v jeho hrách se neobjevují matky. Dívky vychovávají přísní otcové či poručníci. BARCA 2005, 33.

⁴⁴ BARCA 2005, 28-30; tamtéž 47.

⁴⁵ CHABÁS 1960, 204.

zachránit. Z toho vyplývá, že divák 17. století si tak mohl inscenací zopakovat katolickou nauku o lidském životě.⁴⁶

Do českého jazyka bylo přeloženo poměrně velké množství autorových děl. Je zajímavé, že právě hra *Život je sen* vyšla v mnoha verzích. Nejprve vznikl překlad od Josefa Jiřího Stankovského⁴⁷ v roce 1870, poté o třicet let později od Jaroslava Vrchlického⁴⁸ a nejnovější od Vladimíra Mikeše⁴⁹ roku 1981. Jaroslav Vrchlický přeložil za svého života i další Calderónovy hry mezi roky 1899-1904, a tak za pomoci České akademie vyšlo ve Sborníku světové poesie patnáct dramát na počest třístého výročí od autorova narození. Jmenovitě jsou to např. *Dáma a skřítek* (1899), *Kvas Baltasarův* (1900), *Lékař své cti* (1900), *Posvátný Parnas* (1901), *Velká Zenobie* (1901) a *Vytrvalý princ* (1904). Tento výbor ovšem neměl valný úspěch. Mezi důvody patří Vrchlického neznalost španělských reálií i jazyka. Hry překládal z německých verzí, přičemž do originálů pouze nahlížel. K výraznému zhoršení kvality překladů také napomáhá velmi rychlé tempo, ve kterém vznikaly.⁵⁰

Za zmínku stojí i překlad *Zalamejského soudce* (1935) od Jindřicha Hořejšího. Přestože tento text lze pokládat za volnou parafrázi, tak se současně překladateli podařilo zachovat důležité španělské rysy a smysl Calderónova dramatu. Hořejší v některých částech použil střídání verše s prózou, i když původní verze je pouze veršovaná. Hra se nevyhnula zkracování, které v některých částech bylo na škodu, a v jiných naopak ději prospělo. Co ale může být největším překvapením, je závěrečná scéna. Tu Jindřich Hořejší vytvořil zcela sám, avšak skvěle zapadá do Calderónova stylu.⁵¹

1.3. Próza

Do prózy španělského zlatého věku se řadí tři hlavní žánry. Je to román pikareskní, rytířský a pastýřský. Postavy rytířského a pastýřského románu jsou většinou idealizovaní hrdinové či osoby vyššího stavu. Mnohem zajímavější se proto zdá být pikareskní román,

⁴⁶ ČERNÝ 2008, 218-219.

⁴⁷ BARCA 1870.

⁴⁸ BARCA 1900.

⁴⁹ Vladimír Mikeš hru poprvé přeložil už v roce 1970 a díky tomu byla realizována její inscenace v Divadle E. F. Buriana v režii Evžena Sokolovského. Tato verze ovšem podle Václava Černého neměla šťastnou podobu, jelikož Mikeš velmi rapidně zkracoval některé pasáže. Například z mluvy Rosaury nebylo hned jasné, že je urozeného původu, a tím pádem se nijak neodlišovala od svého sluhy Clarína. Na druhou stranu nijak drasticky nezasahoval do výstupů hlavního hrdiny a tím zachoval hlavní myšlenku o smyslu života. BARCA 1981; ČERNÝ 2008, 248-253.

⁵⁰ BĚLIČ 1968, 378; <https://ndk.cz/>, vyhledáno 24.1. 2021; ČERNÝ 2008 245-246; tamtéž 210-211.

⁵¹ ČERNÝ 2008, 203-208.

jehož hlavní postavou je jakýsi „pikar“, vyvrhel lidské společnosti, zlodějček a lotr. Jeho původ lze hledat v dobových událostech, kdy neustupující krize vedla k tomu, že vznikla velká skupina nezaměstnaných. Ti pak chodili z města do města a snažili se marně najít práci, až byli nakonec nuceni si obživu opatřovat pomocí různých podvodů, malých krádeží a žebráním. Z tohoto je jasné, že pikar se nestává tímto vyvrhelem z vlastní vůle, ale je k tomu veden nepříznivými okolnostmi. V románu se využívají tři základní výpravné postupy, mající vliv na obsah. Pikaro jako cestovatel, stále měnící cíl své cesty. Snaha neustále nalézat nové zaměstnavatele a plnit pro ně služby. A v neposlední řadě jsou to autobiografické prvky, kdy hlavní postava rozmlouvá o svých příhodách. Kompozičně je tento žánr založen na řetězení příběhů, jenž jsou na sobě nezávislé, takže by jejich pořadí nebo množství mohlo být jednoduše změněno a na celku by se to neprojeвило.⁵²

Prvním pikareskním románem a základním dílem žánru se stal *Život Lazarilla z Tormesu, jeho příhody a nehody*, který roku 1554 vyšel zároveň na třech místech. Autora této knihy se doposud nepodařilo vypátrat, stejně tak i původní vydání. Tento příběh si ihned získal mnoho čtenářů a další autoři z něj později vycházeli.⁵³ Přestože zatím nemá všechny prvky pikareskního románu, jenž se postupně rozvíjejí, je i tak považován za vrcholné dílo literatury. Lazarillo v první osobě zde vypráví o svých příhodách a různých službách.⁵⁴ Mimo níže zmíněné autory v tomto žánru psali i Vicente Espinel, Garcí Rodríguez de Montalvo a Estebanillo González.

1.3.1. Mateo Alemán

Narozen roku 1547 v Seville. Mateo Alemán je první, kdo se pustil do sepsání pikareskního románu po vydání *Lazarilla z Tormesu*. Velké množství inspirace, mimo své osobní zkušenosti, získal díky svému otci, který byl lékařem v sevillské věznici. Studoval v Seville, Salamance a Alcalá de Henares. Do manželského svazku s Catalinou de Espinosa vstoupil pouze z důvodu dluhů, a proto v něm nebyl šťasten. Pravděpodobně mu ale manželství nepomohlo s finanční situací, protože již o pár let později byl uvězněn.⁵⁵ V tom samém vězení pro dlužníky si odpykával svůj trest i Miguel de Cervantes, a tak nelze vyloučit, že se zde oba muži setkali. Jejich životní osudy jsou si

⁵² LUNA/GONZÁLEZ/QUEVEDO 1980, 509-512.

⁵³ BĚLIČ 1968, 102.

⁵⁴ CHABÁS 1960, 130.

⁵⁵ ALEMÁN 1964, 468.

opravdu v mnohém podobné.⁵⁶ V šedesáti letech se pak rozhodl vycestovat do Ameriky, konkrétně do Mexika, kde pobyl několik let a kde i údajně zemřel. Datum úmrtí není přesně známo, avšak bývá uváděn rok 1614.⁵⁷

Další otázky vyvstaly u prvního dílu jeho *Dobrodružného života Guzmána z Alfarache*. Tato kniha byla vydána roku 1599, ovšem spekuluje se, že se nejedná o prvotní edici. Sice se v románu objevila zmínka o svatbě Filipa III., jež se konala téhož roku, avšak ta byla přidána až dodatečně. Sám autor poté v úvodu naznačuje, že měl s příběhem původně jiné plány, proto lze usoudit, že i jiné části byly připsány až později. O tři roky poté se ve Španělsku objevil druhý díl, ale nebyl z pera Alemána. Pod pseudonymem Mateo Luján de Sayavedra ho napsal nějaký Juan Martí. Alemán na tuto krádež vlastní postavy zareagoval velmi rychle a roku 1604 vydal svůj druhý díl, ve kterém se svému soupeři vícekrát pomstil. Mimo jiné vytvořil stejně pojmenovanou postavu Guzmánova společníka, jehož životní osud nedopadl dobře. Na konci druhého dílu oba autoři slibují další pokračování, ovšem čtenáři se ho nedočkali. Z různých výpovědí je známo, že Mateo Alemán třetí díl opravdu napsal, avšak jeho písemná podoba byla ztracena.⁵⁸

Guzmán z Alfareche je podobně jako Lazarillo produktem společnosti. Stále usiluje o vymanění se z nepřízně osudu a znovu se chce dostat do vyšší společenské třídy. Sice později díky výhodnému svazku opravdu zbohatne, ale jeho manželka ho opustí, a on se tak opět ocitne na začátku své cesty. Za krádež je odsouzen k doživotní práci na galejích, ovšem díky překažení plánovaného spiknutí jeho spoluvězňů se mu podaří z tohoto osudu vymanit.

V textu bylo použito mnoho slovních hříček, španělských lidových rčení a přísloví, proto je nesmírně obtížné ho přeložit. Alemánovo dílo považovali za nepřeložitelné, a přesto překladů vzniklo několik. Ty dobové je zapotřebí považovat spíše za volné parafráze, mezi nejlepší z nich patří anglický překlad z roku 1622 od Johna Mabea a francouzský Le Sageův z roku 1732. Le Sage dokonce mnoho částí zcela vypustil, místo nich napsal nové, včetně postav. Naopak první německý překlad Aegidia Albertina ze začátku 17. století se originálu podobá mnohem více než ty pozdější ze začátku 19. a 20. století. V Čechách byl tento dvojdílný román vydán pouze jednou, a to

⁵⁶ Ať už se jednalo o neustálé potíže s dluhy, nespokojenost s vlastním zaměstnáním, či nemožnost uplatnit se ve Španělsku podle svých schopností. BĚLIČ/FORBELSKÝ 1984, 91.

⁵⁷ CHABÁS 1960, 161.

⁵⁸ ALEMÁN 1964, 469-470.

roku 1964. Václav Cibulka při překládání vynechal pouze některé epizody, které by pro českého čtenáře mohly být bez hlubšího vysvětlení nesrozumitelné. Zároveň je zajímavé, že kvůli odchylkám mezi jednotlivými originály vycházel ze tří různých edic.⁵⁹

1.3.2. Francisco de Quevedo

Významný prozaik ale i básník Don Francisco Gómez de Quevedo y Villegas žil mezi roky 1580-1645. Narodil se do už tehdy upadajícího Španělska a pocházel ze staré šlechtické rodiny z okolí města Burgosu. Quevedův otec působil jako sekretář u královského dvora.⁶⁰ Spisovatelova studia započala již v útlém věku v Madridu, kde navštěvoval jezuitskou kolej. V roce 1596 nastoupil na univerzitu v Alcalá de Henares a tam se po čtyři roky učil cizím jazykům a filozofii. Na univerzitě ve Valladolidu studoval pak také teologii, patristiku a hebrejštinu. Brzy na to začal pobývat u dvora.⁶¹ Roku 1603 se autorovi dostalo prvního význačného literárního uznání, kdy osmnáct z jeho básní bylo zahrnuto do výboru poezie hned vedle tehdejšího velikána Luise de Gongóry.

Žil velmi dobrodružným způsobem života, který byl protkán milostnými avantýrami. Pravděpodobně i kvůli zabití soka v souboji, a z obav z následného trestu, Španělsko na nějaký čas opustil. V roce 1611 se tedy Quevedo stal diplomatem na Sicílii, kam ho pozval jeho přítel a španělský místokrál, vévoda z Osuny. Mimo jiné se v rámci svých diplomatických služeb účastnil např. tajného vyjednávání ve městě Nizze, které pro něj mohlo skončit tragicky. Později byl díky jeho zásluhám vévoda z Osuny jmenován neapolským místokrálem. Za tuto pomoc se vévoda Quevedovi odvděčil tak, že ho následně učinil správcem neapolských financí. Když však vévoda z Osuny ztratil přízeň u královského dvora a byl zbaven svého úřadu, tak stejný osud dopadl i na Queveda, který byl posléze vypovězen z hlavního města Madridu na svůj statek v Torre de Juan Abad. V tomto osamocení se autor věnoval literatuře a studiu až do smrti Filipa III. (1578-1621). Teprve s novým španělským králem Filipem IV. se znovu ocitl u královského dvora, a dokonce panovníka doprovázel při cestách do Andalusie a Aragonu. I přes další krátké

⁵⁹ ALEMÁN 1964, 470-471.

⁶⁰ Nejprve byl sekretářem Marie, sestry Filipa II. a později i jeho manželky Anny Habsburské. Quevedova matka působila rovněž v královských službách, byla ovšem dvorní dámou. Oba rodiče zemřeli v jeho dětství. QUEVEDO 1957, 166; QUEVEDO 1963, 132.

⁶¹ QUEVEDO 1963, 132.

vyhoštění na statek kvůli příliš kritickým názorům proti vládě se stal Quevedo královým sekretářem.⁶²

Ostrá kritika a satirické spisy vedly k vytvoření nepřátel napříč společenskými vrstvami. Řada z nich toužila po krvi a spálení nevhodných děl. Problém nastal až tehdy, když se do rukou krále dostala kritika mířená proti němu a jeho vládě. Quevedo byl ihned považován za autora a na začátku prosince roku 1639 byl v noci tajně zatčen a posléze uvězněn v klášteře. O čtyři roky později byl omilostněn, jelikož se jeho vina neprokázala, avšak dlouhá doba v nehostinném prostředí se podepsala na Quevedově zdraví. Zemřel 8. září 1645 ve městě Villanueva de los Infantes, kam se odebral ze svého venkovského statku kvůli nedostatku lékařské péče.⁶³

Z díla je to samozřejmě pikareskní román *Život rošťáka*, který je zapotřebí zmínit. Přestože byla kniha napsána v roce 1603, její vydání proběhlo až roku 1626 v Zaragoze. Příběh v první osobě líčí hlavní postava Don Pablos. Přestože se zde objevuje řada autobiografických prvků např. během studia v Alcalá de Henares, čtenáři neprávem ztotožňovali hlavního hrdinu s Quevedem. Don Pablos ovšem představuje typickou postavu své doby, šejdíře bez mravních zásad, produkt upadající společnosti. Skrze jeho ústa Quevedo ventiloval své myšlenky a pocity z aktuální situace ve Španělsku. Zesměšňoval církev, inkvizici, soudnictví apod. Současně podle něj byla zavrženíhodná jak doba, tak i postava Dona Pablose, který měl být pro čtenáře jakýmsi odstrašujícím příkladem. V díle se objevuje střídmy jazyk, jenž čerpá ze spodních sociálních vrstev, ale i náznak vzdělanosti související s barokním kulteranismem a konceptismem.⁶⁴

Již v mládí Quevedo započal psát *Sny*, jenž později kvůli strachu z inkvizice přepisoval, a vydal až roku 1627. Jedná se o satiricko-mravoučnou prózu rozdělenou do šesti vizí, skrze které je představena společnost za vlády Filipa IV. (1621-1665). Autor zde nekritizuje pouze osoby z vyšších vrstev, ale i z těch nižších, kde nejhorším povoláním podle něj je stát se šaškem.⁶⁵ Pouze chudáci a vojáci nebyli vystaveni ostrému soudu. Jednotlivé postavy jsou v próze skvěle charakterizované jazykem, a tak dobře zapadají do přidělených rolí.⁶⁶

Během Quevedova úseku vyhnanství a samoty vznikala díla náboženská, moralistní a politická. Ve spisu *Politika Boží* ukazuje svou představu dokonalého státu, kde dokonce

⁶² QUEVEDO 1957, 166-168.

⁶³ QUEVEDO 1957, 168; QUEVEDO 1963, 136-138.

⁶⁴ QUEVEDO 1957, 169-170.

⁶⁵ CHABÁS 1960, 182-183.

⁶⁶ QUEVEDO 1963, 140-141.

naznačuje, že je možné, aby panovníka svrhl lid, pokud by se o něj dobře nestaral. V *Učené latinici* pak napadá kulteranismus a výslovně jeho hlavního představitele Góngoru. Podobně je tomu i v *Kompasu kultistů*.⁶⁷

Přestože poezii se věnuje až další kapitola, tak je vhodné uvést spisovatelovo básnické dílo již nyní a zasadit ho tím do kontextu celé tvorby. Quevedo je považován za vrcholného konceptistického autora. Mnoho básní je napsáno tak složitě, že se stávají nepřeložitelnými. V poetické tvorbě dosáhl stejné popularity jako Góngora, a i když za jeho života verše tiskem nikdy nevyšly, tak se mezi čtenáři šířily pomocí opisů a vzájemného přeřikávání. Milostnou sbírku pod názvem *Musa Erato* uspořádal a následně vydal González de Salas až v roce 1648. Soubor obsahuje řadu sonetů, romancí, madrigalů a jiných útvarů, avšak podle vydavatele se jedná o pouhý zlomek z celkové tvorby.⁶⁸

V českém jazyce vyšly Quevedovy verše jako výbor nazvaný *Kruté sny*, který uspořádal a přeložil Vladimír Mikeš roku 1963.⁶⁹ *Život rošťáka* byl vydán o šest let dříve díky překladu Eduarda Hodouška. Tato verze, ovšem s lehkými úpravami, byla použita i v roce 1980, kdy byla próza zařazena do souboru *Tři španělské pikareskní romány mezi Život Lazarilla z Tormesu a Život a skutky Estebanilla Gonzáleze*.⁷⁰

1.4. Poezie

Během poloviny 16. století se začala utvářet dvě hlavní centra, kde poetická tvorba vznikala. Jednalo se o Sevillu a Salamancu, podle kterých byly pak historiky nazvány dvě básnické školy. U sevillské školy se lze setkat i s druhým pojmenováním a tj. škola andaluská. Zde je za zakladatele považován Fernando de Herrera (1534-1597), v jehož díle se objevovala tematika milostná a hrdinská. Byly to hlavně oslavy Španělska a bojový katolicismus, které prostupovaly jeho heroické verše.⁷¹ Všeobecně básníci této školy hojně používali metafory, květnatý jazyk a jejich poezie měla elegantní formu. Nejvýznamnějším zástupcem se stal Luis de Góngora y Argote, kterému se věnuje následující podkapitola.⁷² S autorem se pojí termín gongorismus, jinými slovy kulteranismus, což je barokní literární směr, ve kterém skvěle vynikal. Pro tento proud je

⁶⁷ QUEVEDO 1963, 141-145.

⁶⁸ CHABÁS 1960, 148-149; QUEVEDO 1963, 145-147.

⁶⁹ QUEVEDO 1963.

⁷⁰ LUNA/GONZÁLEZ/QUEVEDO 1980; QUEVEDO 1963.

⁷¹ BĚLIČ/FORBELSKÝ 1984, 56-57.

⁷² CHABÁS 1960, 136.

typická vyumělkovanost jazyka, složitá stavba vět a používání neobvyklých, mnohdy zdánlivě nesrozumitelných frází. Velice podobným směrem je konceptismus, jenž vznikl ve stejné době. V něm se pro změnu využívá hra se slovy a spisovatel se snaží neotřele vyjádřit nějakou složitou myšlenku.⁷³

Salamanská škola se od té sevillské liší svou střídmostí, tematickou koncentrovaností a hloubkou myšlenky. Představitelé nejprve psali o milostných příbězích, avšak ty postupně začala nahrazovat inspirace náboženstvím a mystikou. Jedním z vrcholných básníků a zakladatelem žánru je Luis de León (1527-1591).⁷⁴

1.4.1. Luis de Góngora y Argote

Roku 1561 se narodil v Cordóbě, kde jako mladý navštěvoval kolej Tovaryšstva Ježíšova, díky čemuž získal základy v gramatice a současně i v cizích jazycích. Ve studiu, tentokrát práv, pokračoval na univerzitě v Salamance a tehdy se začal poprvé věnovat psaní literatury. Pravděpodobně z existenčních důvodů se stal duchovním a několik let působil i u královského dvora. Zemřel na vyčerpání po těžké nemoci v roce 1627.⁷⁵

Přestože toho není známo mnoho o životě Góngory, o jeho díle toto říct nelze. Zajímavé je, že sám své verše nikdy nepublikoval, protože netoužil po slávě. Nechával kolovat jen pár opisů mezi privilegovanými jedinci. Jako první tvořil krátké lidově inspirované básnické skladby, španělsky nazývané *letrillas*, které byly velmi lehké a svižné. Tato tvorba byla nejprve považována jen za jakési prvotní období autora, později se ale publikováním přesné datace zjistilo, že se k těmto lidovým básním vracel po celý svůj život. V díle Góngory se již od počátku začal projevovat kulteranistický proud, nebyla to ovšem jeho plně rozvinutá podoba. Mimo *letrillas* psal různé sonety, romance a ódy.

Plně kulteranistickým dílem se stal až mytologický příběh *Báje o Polyfémovi a Galateii* (1612) a básnická sbírka *Samoty* (1613). U jmenované sbírky byly původně v plánu čtyři části: Samoty polí, břehů, lesů a pustin. Napsány byly ale pouze dvě z nich, z toho druhá nebyla zcela dokončena. Lehký náznak děje o nešťastně zamilovaném mladíkovi ustupuje do pozadí před chvalozpěvem přírody, kterému se Góngora věnoval

⁷³ BĚLIČ 1968, 143.

⁷⁴ BĚLIČ/FORBELSKÝ 1984, 57.

⁷⁵ CHABÁS 1960, 137-138.

v první řadě. Používal vsutku neobvyklé metafory a zároveň přeskupoval stavbu vět tak, že se text stal pro čtenáře těžko srozumitelný.⁷⁶

S takto složitým textem souvisí i následná problematika překladu. V českých zemích vyšly nejprve roku 1939 *Báje o Ákidu a Galatei*⁷⁷ v překladu od Vladimíra Holana, který na něm pracoval něco málo přes rok. Přestože se snažil zachovat autorův styl psaní a originalitu, nebylo možné vše doslovně převést do našeho jazyka. Poznámky připojené na konci knihy jsou velmi důležité a bez nich by samostatná četba Góngory ani nedávala smysl.⁷⁸ O sedm let později vyšel první výbor jeho poezie *Z pěny zrozená*, kterou přeložil Zdeněk Šmíd.⁷⁹ *Samoty* se v českém jazyce objevily až v roce 1970. Josef Hiršal s Josefem Forbelským se spolu pokusili maximálně zachovat rýmované schéma původního díla. Pro lepší pochopení obtížného textu byl k překladu připojen prozaický doprovod od Dámasy Alonsa. Ten ve svých poznámkách uvádí i jiné možné výklady některých veršů, získané z ostatních studií.⁸⁰ Další dva výběry Góngorovy tvorby jsou *Plody Tantalovy* (1994) od Miloslava Uličného⁸¹ a *...či purpur nasněžený* (2002).⁸²

1.4.2. Baltasar Gracián

V obci Belmonte v provincii Aragón se 6. ledna 1601 narodil tento velikán. Prvního vzdělání se mu naskytlo od svého strýce, jenž byl kaplanem ve městě Toledo. Protože se Baltasar Gracián rozhodl stát duchovním, tak jeho další studia proběhla v Zaragoze. Po kněžském svěcení začal vykonávat funkci profesora latinské gramatiky, morálky a filozofie. Pro jeho literární dílo byl důležitý až pobyt ve španělském městě Huesce mezi roky 1635-1639. Z paláce mladého šlechtice Vicencia Juana de Lastanosy se v té době stalo centrum umělecké a vědecké činnosti, kam byly zvány jen osoby z vyšších vrstev. Šlechtic navíc Graciána v jeho tvorbě podporoval, peněžně zaštiťoval, a dokonce ho nabádal k vydání prvního spisu *Hrdina* v roce 1637. Během poměrně obyčejného života získal mnoho zkušeností díky své zpovědnické činnosti. Později byl i svědkem války, která ve Španělsku vypukla. Zemřel v prosinci 1658 a následně byl pochován v řádovém hrobě.

⁷⁶ BĚLIČ 1968, 145-148.

⁷⁷ GÓNGORA Y ARGOTE 1939.

⁷⁸ GÓNGORA Y ARGOTE 2002, 63-64.

⁷⁹ GÓNGORA Y ARGOTE 1999.

⁸⁰ GÓNGORA Y ARGOTE 1970, 146.

⁸¹ GÓNGORA Y ARGOTE 1994.

⁸² GÓNGORA Y ARGOTE 2002.

Veškerá autorova tvorba byla zveřejněna pod jménem jeho bratra Lorenza, čímž se povedlo obejít nutné řádové schválení. V díle *Ostrovtip a umění důmyslu* teoreticky vymezil konceptistický proud, jenž sám v tvorbě využíval. *Příruční orákulum a umění rozvážnosti* z roku 1647 je kniha obsahující tři sta aforismů, které dobovému čtenáři přinášely řadu morálních pravidel a pokynů. Jejich dodržování jim mělo zaručit slávu, úctu a úspěch ve světě.⁸³ Co ovšem bylo na *Orákulu* problematické, byly myšlenky neslučitelné s křesťanskou vírou. Pro svou etickou příručku čerpal Gracián inspiraci u antických myslitelů a ve Starém zákoně. Poprvé byl soubor aforismů přeložen do francouzštiny již rok po jeho originálním vydání a stal se základem pro další evropské jazyky. Překladačem byl Amelot de la Houssaie, který francouzského Graciána věnoval králi Ludvíku XIV. V Německu první dva překlady ze 17. století vycházely právě z Houssaie a ze španělského originálu vyhotovil nový překlad až filozof Arthur Schopenhauer roku 1832, kterému se dostalo neuvěřitelných 40 vydání. Nutno podotknout, že z důvodu konceptismu a bohatosti španělského jazyka, jsou všechno pouze pokusy přeložit tohoto velkého spisovatele.⁸⁴

To samé platí u jeho vrcholného díla, kterým se stal třídílný román *Kritikon*. První část sice vyšla v Zaragoze pod bratrových pseudonymem roku 1651, ale ihned bylo jasné, kdo je pravým autorem. Náhle přišla vlna kritiky mířená na Graciánův řád, a to vedlo ke kontrole dodržování řádových zásad. Spisovatel byl částečně bráněn svými ochránci, mezi nimi i Lastanos a o dva roky později vydal druhý díl. Jelikož skoro ve stejné době publikoval náboženský spis *Úvahy o přijímání*, tak nebyl tentokrát výtkám vystaven. To se opět změnilo s poslední částí *Kritikonu*, kterou dopsal roku 1657.⁸⁵

Do češtiny oba překlady těchto významných děl vyhotovil Josef Forbelský až ke konci dvacátého století. Vycházel ze španělských originálů a pokusil se co nejpřesněji zachovat původní myšlenky autora.⁸⁶

⁸³ GRACIÁN 1984, 8-14.

⁸⁴ GRACIÁN 1990, 187-197.

⁸⁵ GRACIÁN 1984, 10-19.

⁸⁶ GRACIÁN 1984; GRACIÁN 1990.

2. Miguel de Cervantes y Saavedra

2.1. Spisovatelův život a dílo

Miguel de Cervantes se narodil v Alcalá de Henares koncem září roku 1547. Jeho otec byl ranhojičem, což byl de facto lékař, který se potýkal s lehčími zraněními a nemocemi. Přestože rodina patřila mezi drobnou šlechtu, tak neměla moc peněz a často se musela stěhovat z města do města. Příčinou mohla být právě otcova neúspěšnost ve vykonávání své profese.⁸⁷ Cervantesovo studium nebylo jednoduché⁸⁸, i když se mu rodiče snažili dopřát jen to nejlepší. Navštěvoval školu v Seville, kde se pravděpodobně seznámil s Mateem Vázquezem, budoucím královským sekretářem. Dalšího vzdělání se mu dostalo v Madridu, kam se s rodinou přestěhovali v roce 1566. Jeho novým učitelem se stal Juan López de Hoyos, který ho vzdělával v gramatice a kompozici. Pod učitelovým vedením psal své první verše. Z této doby je známá elegie věnovaná zesnulé manželce Filipa II., jež je považována za Cervantesovu prvotinu.⁸⁹

Na konci šedesátých let odešel do Itálie ve službách církevního hodnostáře, avšak už v roce 1570 narukoval do armády. Stal se dobrovolníkem ve španělském pluku, který pobýval v Neapoli. Následně se ve Středomoří zúčastnil několika námořních bitev vedených proti Turkům. Osudnou se Cervantesovi stala bitva u Lepanta (1571), kde mu byla v boji trvale zmrzačena levá ruka. I tak nadále setrval ve vojenské službě a až roku 1575 se rozhodl vrátit do své rodné vlasti. Díky doporučujícím dopisům pro krále se mohl těšit dobrému budoucímu zaměstnání. Bohužel loď, na které se plavil, byla přepadena piráty, a Cervantes byl posléze odvezen do Alžíru, kde byl prodán do otroctví. Jedinou nadějí na vysvobození bylo zaplacení výkupného. To bylo v jeho případě navýšeno právě kvůli zmíněným dopisům, protože s nimi byl považován za významnější osobou.⁹⁰

Z dlouhého alžírského vězení se pokusil několikrát uprchnout. Jeho touhu po úprku nezlomil ani strach z možného mučení či trestu smrti. Osvobození přišlo až roku 1580, kdy byl z otroctví vykoupen představiteli řádu trinitářů za 500 eskudů, Juanem Gilem

⁸⁷ ČERNÝ 1993, 19; RUSSELL 1996, 12-13.

⁸⁸ Pravděpodobně nikdy nenavštěvoval univerzitu, i když v jeho díle často vystupují postavy učenců a absolventů jako hlavní i vedlejší postavy, a dokonce opakovaně zmiňuje právě univerzitu v Salamance. Avšak při podrobném zkoumání těchto částí je jasné, že nevěděl, jak to v takovém prostředí vypadá a chodí. RUSSELL 1996, 14.

⁸⁹ ARBÓ 1971, 23-41.

⁹⁰ CERVANTES SAAVEDRA 1977, 535; RUSSELL 1996, 15-17.

a Antoniem de la Bellem. Toto období života se stalo nakonec velmi přínosné a Cervantes ze svých zkušeností později mnohokrát čerpal.⁹¹

Návrat do Španělska po takové době již Cervantesovi nepřinesl žádné dodatečné ovace ani dobré pracovní uplatnění. Dokonce za své vojenské zásluhy nezískal ani peněžní odměnu. Sice se poté pokusil vydělávat pomocí svého literárního umění, avšak tato malá mzda mu nemohla zajistit lepší životní podmínky. Jako první se pokusil proniknout do světa dramatu. Přestože sám ve stáří tvrdil, že v 80. letech 16. století napsal okolo třiceti komedií, tak se z nich dochovalo pouze několik. Dramatický jazyk byl Cervantesovi poměrně cizí a jednoduše nedokázal postavám napsat dobrý veršovaný monolog. Místo toho do her zbytečně vměšoval velký počet vedlejších postav, které pak narušovaly hlavní děj. Neoblíbenost svých dramát bral velmi špatně, a proto se později mimo jiné mnohokrát vysmíval Lope de Vegovi a jeho novému typu komedie.⁹²

Na podzim roku 1584 se oženil se zámožnou a mladou dívkou Doňou Catalinou de Salazar.⁹³ Obřad proběhl v kostele v malé vesnici Esquivias, kde žila rodina snoubenky. Cervantes ale velmi rychle pochopil, že toto nebude šťastné manželství. Zatímco Catalina byla spíše povahy přísné a plaché, tak Cervantes toužil po dobrodružství a volnosti.⁹⁴

Kvůli práci se vydal do Sevilly a Madridu, avšak mnoho úspěchu se mu zde nedostalo. O jeho divadelní hry již neměl nikdo zájem, protože na pomyslném výsluní se již vyjímal Lope de Vega, jemuž se zkrátka nemohl rovnat. Zvýšit svou popularitu se pokusil v roce 1585 s pastýřským románem *La Galatea*, na kterém pracoval od alžírského osvobození. Pastýřské romány byly ve Španělsku v 80. letech 16. století velmi oblíbené, a proto není překvapením, že si Cervantes vybral právě tento žánr. Přes to vše *La Galatea* autorovi velkou slávu nepřinesla. Již v tomto díle je možné vidět to, že se Cervantes nespokojoval s prostým napodobováním literárních stylů. Místo lineární kompozice vyprávění použil techniku řetězení příběhů. Zároveň odmítal psát pouze o milostných a venkovských motivech, a tak u jistých zápletek čerpal z vlastních zkušeností z války a drancování. Cervantes v *La Galatei* také poprvé vyjevil názor, že vypravěč má čtenáře neustále překvapovat neočekávanými zvraty v ději.⁹⁵

⁹¹ ARBÓ 1971, 142-143; RUSSELL 1996, 17.

⁹² CERVANTES SAAVEDRA 1977, 535; RUSSELL 1996, 19-20.

⁹³ Sňatku předcházela vztah s Anou de Rojas, která byla Cervantesovou velkou láskou. Sice se záhy po jeho svatbě taktéž provdala, ale ještě předtím se jim narodila dcera. Tento fakt byl držen v tajnosti a dívka vyrůstala jen se svou matkou. ARBÓ 1971, 175.

⁹⁴ ARBÓ 1971, 177-178.

⁹⁵ ARBÓ 1971, 188-189; RUSSELL 1996, 21-23.

Zaměstnání v královských službách získal roku 1586, kdy se stal komisařem pro zásobování válečné flotily, která měla vyplout do Anglie. Po dokončení tohoto úkolu se stal výběřčím daní na andaluském venkově. Funkci plnil až do roku 1594 a jisté je, že mu přinesla mnoho potíží. Od začátku měl neshody s církevními a městskými úřady, kvůli kterým byl na čas nejen uvězněn za údajné zneužívání svých pravomocí, ale dokonce i exkomunikován. V sevillském vězení strávil Cervantes něco málo přes rok (1597-1598), a jak sám uvedl v úvodu *Dona Quijota*, tak právě zde započal své velkolepé dílo vymýšlet. Na konci století napsal v Seville nejspíš i některé z povídek, jež souborně vyšly až v roce 1613.⁹⁶

Kolem roku 1603 byl povolán do Madridu, kde se měly zpětně řešit jeho komisařské přestupky. Je zajímavé, že již v této chvíli obyvatelé města postavu Dona Quijota znali, i když k vydání došlo až o dva roky později. Cervantes pravděpodobně některé pasáže knihy předčítal svým známým a přátelům, a proto se znalost o tomto hrdinovi mohla směle šířit napříč Španělskem. Tento fakt vedl k tomu, že Cervantes neměl žádný problém s nalezením nakladatele, smlouvu podepsal s Franciscem de Robles.⁹⁷ Po vydání knihy roku 1605 se rozhodl usídlit v Madridu, kde pobýval až do konce života.⁹⁸ *Don Quijote* ihned sklídl velkou slávu, avšak Cervantes zůstával nadále chudým. Teprve na sklonku života se mu dostalo podpory např. od hraběte z Lemosu, jenž se roku 1610 stal neapolským místokrálem. Hraběti byl pak věnován druhý díl *Dona Quijota*, *Persiles a Sigismunda* spolu s dalšími dvěma knihami. Dary od mecenášů velmi pomohly a Cervantes se díky nim mohl plně věnovat své tvorbě.⁹⁹

Básnické dílo *Cesta na Parnas* vyšlo roku 1614, avšak jeho poezie se s velkým úspěchem nesešla. Pod pseudonymem Alonso Fernández de Avellaneda bylo téhož roku vydané také pokračování *Dona Quijota*. Autorova totožnost nebyla nikdy prokázána a dodnes jedinou známou informací zůstává jeho oblíba dramatika Lope de Vega. U rytířských románů bylo v té době obvyklé, když pokračování napsal někdo jiný, a sám Cervantes se dopustil chyby, protože v úplném závěru první části citoval úryvek ze *Zuřivého Rolanda* od Ludovica Ariosta a de facto tím neúmyslně nabádal k tomu, aby na jeho příběh navázal jiný autor. Nečekal však, že se někdo této naskytnuté šance chopí.

⁹⁶ RUSSELL 1996, 25-26.

⁹⁷ ARBÓ 1971, 271.

⁹⁸ Ještě předtím na čas pobýval ve Valladolidu, kde v tu chvíli sídlil španělský dvůr. V jeho prostředí se mohl Cervantes pokusit získat nové styky, které by mu pomohly z jeho neustávající hmotné nouze. ARBÓ 1971, 272.

⁹⁹ RUSSELL 1996, 27-28.

V reakci na to pak Cervantes velmi rychle dokončil svůj rozdělaný druhý díl, který byl vydán o rok později.¹⁰⁰ Hned v první větě předmluvy lze vidět narážky na Avellanedovu verzi. „*Pomoz mi Bůh, s jakou touhou čekáš asi, čtenáři vznešený nebo prostý, na tuto předmluvu, doufaje v ní nalézt mstivé výpady, útoky a urážky, namířené proti autorovi onoho druhého Dona Quijota; mluvím o tom, který, jak říkají, byl počat v Tordesillas a zrodil se v Tarragoně.*“¹⁰¹ Nejedná se o jediný odkaz na podvržený díl, který se v předmluvě objevuje. Další narážky je možné zpozorovat i v závěrečných kapitolách knihy.

Zřejmě selhání srdce se stalo pro Cervantese osudným v dubnu 1616. Milostný román *Persiles a Sigismunda*¹⁰² byl vydán až posmrtně roku 1617. Práva na tuto a další knihy prodala nakladateli ovdovělá Doña Catalina. Přestože domácí literáti neuznávali jeho genialitu ani po smrti, tak mimo Španělsko byl již dávno považován za jednoho z nejvýznamnějších představitelů své doby.¹⁰³

2.3. První překlady Dona Quijota

O postavě Dona Quijota by toho bylo možné napsat spoustu, avšak hlubší rozbor by zabral více místa, než by tato práce dokázala pojmut. Jedná se zároveň o všeobecně známou postavu, a tak ani není nutné se jí blíže věnovat. Namísto toho budou následovně představeny první překlady, díky kterým se dílo mohlo lépe šířit po světě.

Čtenáři se k dílu Miguela de Cervantese mohli dostat skrze překlady vybraných pasáží či celého díla. Prvotní a zároveň celkový překlad první části *Dona Quijota* vznikl v Anglii roku 1612 pod rukama Thomase Sheltona. Tentýž muž následně přeložil i druhou část, která vyšla až roku 1620. V tomto případě ale měl překlad řadu chyb, jelikož Shelton vycházel z bruselské edice z roku 1607 a 1618.¹⁰⁴

Ve Francii se nejprve objevily kratší překlady pouze některých částí již v roce 1608 a 1609. První francouzské vydání celého prvního dílu vzniklo v roce 1614. Překladačem se stal César Oudin, který zároveň působil jako tajemník francouzského krále. Oudin měl dobrou znalost španělského jazyka, protože v zemi nějakou dobu pobýval. Ve svém překladu se pokusil o přesnost a eleganci, ale i tak zůstala některá slovní spojení

¹⁰⁰ CERVANTES SAAVEDRA 1977, 537; RUSSELL 1996, 28.

¹⁰¹ CERVANTES 2005, 383.

¹⁰² Za zmínku stojí novodobý překlad od Josefa Forbelského, který vyšel v roce 2016 v nakladatelství Academia. Jedná se o první české vydání tohoto díla. CERVANTES Y SAAVEDRA 2016.

¹⁰³ ARBÓ 1971, 351; RUSSELL 1996, 28-29.

¹⁰⁴ KAŠPAROVÁ 2014, 61.

nepřeložena či byla doplněna vysvětlivkami. Jeho verze byla opravdu žádaná, a tak se jí dostalo velkého počtu vydání. Přestože se chystal i na druhý díl *Dona Quijota*, tak těmto plánům nedostál a překlad vyhotovil až François de Rosset roku 1618. Jeho ilustrovaná verze se stala také velmi oblíbenou, stejně jako jiné Rossetovy překlady Cervantesových děl. V textu se vyskytovala řada nesrozumitelností, neologismů a dokonce barbarismů. Oba díly, i když měly rozdílné překladaře, pak začaly vycházet společně. Nová francouzská verze se objevila teprve na konci 60. let 17. století, přeložil ji François Filleau de Saint-Martin.¹⁰⁵

Italský překlad prvního dílu vyšel v Benátkách roku 1622 a předcházelo mu vydání tytéž části ve španělštině (1610). Překladařem prvního a později i druhého dílu byl hispanista a lexikograf Lorenzo Franciosini. Podobně jako César Oudin se snažil o doslovný překlad a stejně jako on do textu zakomponoval vysvětlivky u obtížných částí. Podstatná změna proběhla u předmluvy a úvodních veršů, které Franciosini naprosto vynechal.¹⁰⁶

Zajímavým případem je první německý překlad, jenž vznikl oproti již zmíněným překladům relativně pozdě. *Don Quijote* se tak nejprve po zemi šířil hlavně ve španělském jazyce. Přestože bylo roku 1622 ohlášeno vydání od Joachima Caesara, tak k jeho tisku nedošlo kvůli událostem třicetileté války. Pod pseudonymem Pahsch Basteln von der Sohle vyšla tato verze až roku 1648. Nutno podotknout, že se jednalo o zkrácený překlad prvního dílu obsahující jen 23 kapitol. Zároveň se Caesar pokoušel nahrazovat cizí slova německými ekvivalenty či neologismy, čímž se snažil dokázat, že se německý jazyk vyrovná tomu španělskému. Tato snaha o jazykovou rovnocennost se objevovala ve všech evropských literaturách během období baroka. Obě části románu vyšly až roku 1682 jako anonymní překlad. Jednalo se ovšem o následování překladu od Francouze Filleau de Saint-Martin, který nechal Dona Quijota vstát z mrtvých, aby mohl pokračovat v jeho dobrodružství ve své vlastní knize. Překlad ze španělského jazyka vyhotovil teprve Friedrich Justin Bertucha, vyšel mezi roky 1775-1777. Jednalo se ale o velmi volnou adaptaci, protože jednotlivé pasáže často zkracoval či úplně vynechával, ba dokonce připojil i Avellanedovo falešné pokračování.¹⁰⁷

Na našem území byl román znám okolo první třetiny 17. století, avšak mezi vzdělanými obyvateli se četl hlavně německý překlad. Jednou z osobností byla i Božena

¹⁰⁵ KAŠPAROVÁ 2014, 62-63.

¹⁰⁶ KAŠPAROVÁ 2014, 64.

¹⁰⁷ KAŠPAROVÁ 2014, 65-66.

Němcová, která německého *Dona Quijota* doporučovala svému synovi Karlovi.¹⁰⁸ Český překlad vznikl až ve druhé polovině 19. století. První část přeložil jeden ze žáků Josefa Jungmanna Josef Bojislav Pichl, otisknuta byla pak v letech 1864-1866. Podle všeho se ale dílem zabýval už od roku 1835 a vycházel jak ze španělského originálu, tak i z francouzské a německé verze. Druhou část přeložil Kristián Stefan, vydána byla o dva roky později. Text českého *Dona Quijota* byl ilustrován dřevoryty, které vznikly na základě kreseb Quida Mánesa, jenž se inspiroval francouzským malířem Honoré Daumierem, a také dřevoryty od Karla Purkyněho. Za zmínku stojí také překlad Josefa Pečírky, který byl vydán roku 1864. Jeho dvoudílná kniha byla spíše volnou adaptací, jelikož původní text hojně zkracoval, upravoval a hlavně počesťoval např. jména hlavních postav jako Don Kychot, Sančo a Rozinante.¹⁰⁹

¹⁰⁸ „Čti *Don Quixota* – to je také lectura dobrá pro mladý věk – je to krásná kniha! Musíš ale vždy myslet, že *Sancho Pansa* ta holá praktičnost, prosa života, rozvažující rozum, a *Don Quixota* si musíš představovat co vtělený cit, který nás vede k sentimentalnosti, k romantice, který člověka nešťastným činí, není-li s ním rozum ve shodě.“ Dopis synovi není datovaný, napsán byl podle následně vyličené události pravděpodobně 4.1. 1857. NĚMCOVÁ 1930, 519-521.

¹⁰⁹ KAŠPAROVÁ 2014, 170-176.

3. Cervantes a další autoři španělského zlatého věku v českých zámeckých knihovnách

3.1. Historie zámeckých knihoven

Ještě před představením Cervantesovy recepce je potřeba se alespoň krátce věnovat historii českých a moravských zámeckých knihoven. Za jejich vznikem stála šlechta, která spolu s duchovenstvem patřila k hlavním sběratelům knih. První šlechtické sbírky se tvořily již za doby husitské a předbělohorské. U druhého zmíněného se jednalo hlavně o české humanisty¹¹⁰, kteří měli zájem o antickou literaturu, byli mnohdy sami nadšení spisovatelé, nebo přinejmenším podporovali v tvorbě jiné autory. Za zmínku stojí zejména poslední člen rodu Rožmberků, Petr Vok (1539-1611), jehož sbírka na zámku v Třeboni byla v té době nejrozsáhlejší a nejvýznamnější. Čítala okolo 11 000 svazků a byla založena na starších základech jeho bratra Viléma.¹¹¹

Stavovské povstání mezi roky 1618-1620 a následující třicetiletá válka byly důležitým mezníkem na poli vývoje knihovnických fondů. Z důvodu rekatolizace odcházelo velké množství české i německé šlechty do emigrace a jejich majetek byl většinou zcela zkonfiskován. V Čechách a na Moravě se usídlila nová katolická šlechta sestávající z evropských cizinců.¹¹²

Ačkoliv největší šlechtické sbírky byly rozkradeny během třicetileté války, tak i nadále vznikaly sbírky nové, které byly neméně důležité. Je zajímavé, že díky přátelským stykům a rodinným vztahům jednotlivých rodů, se u nás postupně zrodily knihovny¹¹³, kde byla zastoupena nejen místní tvorba, ale i evropská literatura. Podobně důležitou roli hrály i zahraniční cesty vykonávané z důvodu studia či diplomatické mise, protože právě během nich docházelo k nákupu dalších svazků. Po třicetileté válce zámecké sbírky pocítily významnou krizi znovu až ve dvacátém století, kdy po druhé světové válce proběhlo znárodnění skoro všech knihoven nacházejících se na našem území. Přestože byla značná část sbírek poničena vlivem válek a začátkem komunistického režimu, řada fondů byla zachována.

¹¹⁰ Jmenovitě například Bohuslav Hasištejnský z Lobkovic (1461-1510), Václav z Rovného (1448-1531) nebo Jan starší Hodějovský z Hodějova (?-1566). CEJPEK/HLAVÁČEK/KNEIDL 1996, 92-93.

¹¹¹ CEJPEK/HLAVÁČEK/KNEIDL 1996, 92-96.

¹¹² CEJPEK/HLAVÁČEK/KNEIDL 1996, 103.

¹¹³ Jedna z nejstarších barokních knihoven se nachází na Buchlově, kde byla umístěna v gotickém hradu. O její sestavení se od roku 1644 zasloužili páni Petřvaldští z Petřvaldu. Dále minimálně za zmínku stojí knihovna v Mikulově, kterou vybudovali Ditrichštejnové před i po třicetileté válce, nebo také sbírka Gallasů a Clam-Gallasů na hradě Frýdlantě. CEJPEK/HLAVÁČEK/KNEIDL 1996, 113-115.

Rozložení zámeckých knihoven prakticky kopíruje tehdejší vlastnictví české aristokracie. Pakliže jižní Čechy spravovala převážně knížata nejprve z rodu Eggenbergů, později pak z rodu Schwarzenbergů, dává smysl, že v této oblasti nalezneme málo knihovných fondů. Na druhou stranu se ovšem jedná o velice rozsáhlé sbírky, jako např. v Českém Krumlově nebo Hluboké nad Vltavou. V jihozápadních a severozápadních Čechách, kde bylo pozemkové vlastnictví rozdrobené, se nachází řada menších knihoven. V hlavním městě se dodnes dochovaly pouze knihovny od hrabat Nosticů a knížat Kinských, přestože jich muselo během let vzniknout mnoho. Část z nich nenávratně zmizela a část byla přestěhována na venkovská sídla šlechticů.

Pouze malý počet fondů se dnes vyskytuje ve svém původním prostoru, zbytek je uschován v depozitářích. K přesunu došlo už dříve z důvodu znárodnění, protože zámky začaly být využívány pro jiné účely. Roku 1954 se stala pražská Knihovna Národního Muzea zmocněnou ke správě všech těchto knihoven nehledě na jejich opravdové vlastníky. K roku 2004 spravovalo pověřené oddělení 334 zámeckých knihoven, které dohromady pojímají více než 1,6 milionů svazků.¹¹⁴

3.2. Cervantesova díla v českých zámeckých knihovnách

Ze všech výše zmíněných španělských autorů se právě Miguel de Cervantes objevuje v českých zámeckých knihovnách nejvíce. Podle elektronické verze Souborného katalogu zámeckých knihoven ČR v Knihovně Národního muzea se jedná o skoro 200 záznamů, jenž jsou pod autorovým jménem uvedeny. Bohužel ne vždy byly dostupné veškeré informace o dané knize. Často u záznamu chybělo datum a místo vydání a jazyk, kterým bylo dílo napsané. Výjimečně pak byla připsána např. poznámka o překladateli, atypické dekoraci, nebo jiná informace ohledně stavu tisku. Ovšem i tak lze z elektronického katalogu vycházet a alespoň lehce nastínit dostupnost autorových knih napříč stoletími. Při první zmínce o konkrétní zámecké knihovně bude vždy v poznámce pod čarou uveden rod či rody, které knihovnu vlastnily nebo se podílely na jejím vytváření. Připojena bude i krátká poznámka o historii zámku. Platí to pouze v případě, kdy se nebude jednat o pouhý výčet míst.

¹¹⁴ MAŠEK/TURKOVÁ 2004, 3-6.

Mezi nejčastější lokality výskytu Cervantesova díla patří zámecké knihovny Hradec nad Moravicí¹¹⁵, Klášterec nad Ohří¹¹⁶, Mnichovo Hradiště¹¹⁷ a Strážnice.¹¹⁸ Po jazykové stránce se dají knihy rozdělit do tří hlavních skupin. Dominuje zde němčina, francouzština a španělština, avšak mezi nimi se nalezne i několik italských tisků. V českém jazyce se v katalogu objevila pouze jediná kniha, a to *Poučné povídky* z roku 1903.¹¹⁹ Tento soubor naučných povídek byl umístěn v zámecké knihovně Maleč.¹²⁰

Není překvapením, že se na naše území dostávalo především dílo *Důmyslný rytíř Don Quijote de la Mancha*. V různých jazykových verzích a edicích se jedná o něco málo přes sto záznamů této knihy. Nejstarší vydání pochází z Nostické palácové knihovny¹²¹ z roku

¹¹⁵ Lichnovští z Voštic se zámku ujali v roce 1777. Tento rod polského původu získal nejprve panský stav (1702), dále český hraběcí stav (1727) a nakonec dědičný knížecí stav (pruský 1773, rakouský 1846). Lichnovští se pustili do rozsáhlých oprav a rekonstrukcí sídla. Hlavním cílem bylo to, aby podoba zámku odpovídala jejich vysokému společenskému postavení. Napomohl tomu i požár roku 1796. V Hradci nad Moravicí pobýval i sám Ludwig van Beethoven, jehož mecenášem byl Karel Lichnovský (1761-1814). Hudební skladatel věnoval šlechticům pět skladeb. MAŠEK 2008, 558; PLAČEK 1996, 167-168.

¹¹⁶ Česká větev rodu Thunů, která pochází z jižního Tyrolska, byla založena za Jana Cypriana (1569-1630). Hraběcí stav s novým titulem Thun z Hohensteinu obdrželi v roce 1629. Zámek Klášterec nad Ohří zakoupil po stavovském povstání Kryštof Šimon (1582-1643). Během třicetileté války byl značně poškozen, avšak potřebné opravy proběhly velmi rychle. O jeho další zvelebení se zapřičinil Michael Osvald (1631-1694), jenž si zámek vybral za své sídlo. Až rekonstrukce roku 1856 dala zámku dnešní neogotickou podobu. JURÍK 2014, 399; VLČEK 2001, 302-303.

¹¹⁷ Mnichovo Hradiště, podobně jako Klášterec nad Ohří, své nové majitele získal po stavovském povstání. Renesanční zámek vybudoval Václav Budovec z Budova, známý představitel stavovskému odboje. Zabavený zámek získal Maxmilián z Valdštejna, který se posléze stal sídlem nové odnože rodu. Přestavby započaly roku 1697, kdy hlavním stavitelem byl Marc Antonio Canevalle. Mezi předky Valdštejnů patří starobylí šlechtici z rodu Markvarticů z 12. století. Za prvního Valdštejna je sice považován Jaroslav z Hruštic, avšak až jeden z jeho synů vybudoval hrad Valdštejn, podle kterého se začali šlechtici podepisovat. Významnou osobností pro české dějiny je samozřejmě Albrecht z Valdštejna (1583-1634), velice mocný a chytrý šlechtic, jehož majetek činilo velké množství statků a staveb. JURÍK 2014, 275-276; MAŠEK 2010, 418-419; VLČEK 2001, 371.

¹¹⁸ Zámek, jenž v 17. století čelil útokům od Turků a Tatarů, odkoupil spolu s dalšími pozemky František Magnis v roce 1628. Kořeny tohoto rodu lze hledat ve Švédsku. Do Čech se jeho příslušníci dostali v 16. století a již roku 1635 získali hraběcí stav. Strážnice byla jejich hlavním sídlem až do druhé světové války. Základy knihovny byly položeny za Františka Štěpána († 1671) a dnes tento fond čítá přes třináct tisíc svazků. Jako vášnivý sběratel umění se do historie zapsal i Franz Anton (1773-1848), lze tedy předpokládat že řada španělských tisků se do zámecké knihovny dostala právě za jeho života. HOSÁK/ZEMEK 1981, 218-219; MAŠEK 2008, 593.

¹¹⁹ Maleč, sg. 1494.

¹²⁰ Rekonstrukce zpuštěného hradu Maleč započala po prodání pozemku Augustinu Norbertovi Voračickému z Paběnic († 1719) roku 1687. Majitel zámku se ale během následujících století několikrát změnil. Novým vlastníkem se stal v roce 1719 hrabě Josef František Schönfeld. Po smrti hraběte zdědila zámek jeho dcera, ale jelikož z jejího manželství nezvešli žádní potomci, tak Maleč následně přešla na syna bratra jejího chotě, Karla Auersperga. Nová výstavba byla provedena za Františka Xavera roku 1827. Posledním kupcem se stal politik František Ladislav Rieger, který zámek od Františka Xavera získal v roce 1862. Je zajímavé, že Maleč navštěvoval i jeho tchán František Palacký. Riegrova rodina vlastnila zámek až do znárodnění po druhé světové válce. ŠIMEK 1989, 294.

¹²¹ Nostický palác se nachází v Praze na Malé Straně. V 18. století sem byly přesunuty umělecké sbírky a knihovna Otty z Nostic († 1630). Knihovna se následně umístila do dvou sálů a dodnes je zde uloženo patnáct tisíc tisků jako depozitum Národního muzea. Rod Nosticů pochází z Horní Lužice ze 13. století. Do Čech se jako první dostal Hanuš Nostic v první třetině 16. století, ovšem jeho linie vymřela, a proto je za opravdového zakladatele rodu na našem území považován až Otta Nostic, který se mimo jiné podílel na vypracování Obnoveného zřízení zemského (1627). Po jeho smrti se rod rozdělil do dvou větví – rienecké

1617, kdy se zároveň jedná o španělskou verzi.¹²² Největší počet zápisů, a to jedenáct, eviduje fond zámecké knihovny Hradec nad Moravicí. Nejprve jsou to čtyři španělské svazky, které byly vydané roku 1780 v Madridu. Dále je to šest svazků z roku 1800, jenž jsou pravděpodobně podle města vydání Königsbergu a názvu „Don Quichote von la Mancha“ v německém jazyce. Poslední kniha je pak z Paříže (1870).

Po osmi záznamech mají zámecké knihovny Mnichovo Hradiště a Strážnice. Zatímco v Mnichově Hradišti se vyskytují pouze francouzská vydání z roku 1735, ve Strážnici převažuje německý jazyk 7:1 a svazky pochází různě z 18. a 19. století. Z toho pět německých tisků navíc obsahuje heraldické exlibris¹²³ určující vlastnictví rodu Magnis, který zámek Strážnici odkoupil v 17. století. Heraldické exlibris je i na všech svazcích z Mnichova Hradiště, avšak tentokrát patří rodu Valdštejnů. Připojeny jsou i iniciály „I. G. G. V. W. Bibl. Dux“.

V knihovním fondu zámku Klášterce nad Ohří lze nalézt čtyři záznamy, stejně jako v zámecké knihovně Kroměříži.¹²⁴ Mezi kláštereckými knihami se vyskytuje italská verze *Dona Quijota* z roku 1755, kterou z originálu přeložil Lorenzo Franciozini Fiorentino. Další svazky jsou francouzsky z let 1768 a 1769. Starší z nich obsahují obrázky postav od malíře Coypela. Poslední titul je v němčině a jeho datování spadá do 20. let 19. století. Zajímavé je, že v Klášterci nad Ohří, je možné vidět i anglickou knihu Henryho Fieldinga *The History of the Adventures of Joseph Andrews And His Friend Mr. Abraham Adams* (1751), jejíž námět autor čerpal právě z Cervantesova hlavního díla.¹²⁵ V kroměřížské knihovně se nacházejí tři německé tisky a jeden francouzský, jejich datace je mezi 18. a 19. stoletím. Nejstarší pochází z Lipska (1734) a nejnovější z Pforzheimu (1842).

a rokytnické. Z rienecké odnože lze zmínit Františka Antonína (1725-1794), jenž se zasadil o stavbu Nostického/Stavovského divadla. LEDVINKA/MRÁZ/VLNAS 2000, 209-210; MAŠEK 2010, 25-26.

¹²² Nostická knihovna Praha, sg. gg 699.

¹²³ Ex libris znamená latinsky „z knih“ a již od středověku se využívala k označení vlastnictví knih. Formy exlibris mohly být různé, avšak velmi často se používal prostý vpisec na titulní straně nebo nalepený obrázek vytvořený otiskem mědirytu či dřevorytu. Na vlepeném lístku byl vyobrazen rodový znak nebo majitelův erb, rodové jméno a třeba i jeho heslo. <http://hollar.cz/ex-libris/>, vyhledáno 22.4. 2021.

¹²⁴ Zámek Kroměříž byl již skoro od počátku své historie spjat s olomouckým biskupstvím. Patří tak mezi nejstarší církevní stavby. Během třicetileté války došlo ke značnému poškození, avšak o jeho obnovu se velmi brzy zasadil biskup Karel II. z Liechtenštejna-Kastelkornu (1664-1696). Tento muž také rozšířil interiéry zámku a založil skvělou galerii a knihovnu. Do čítárny měl pak volný přístup každý, kdo chtěl rozšiřovat své vzdělání. Velká událost pro město Kroměříž nastala mezi roky 1848-1849, kdy sem byl přeložen první ústavodárný rakouský říšský sněm, který měl mimo jiné rozhodnout o zrušení roboty. Z Vídně byl přesunut kvůli říjnové revoluci na návrh Františka Palackého. Jednání se uskutečnilo v rokokové jídelně zámku. PLAČEK 2007, 313-314; SPURNÝ 1983, 133-137.

¹²⁵ Klášterec nad Ohří, sg. 1727.

Hned po nich se řadí se třemi zápisy zámecké knihovny Bludov¹²⁶, Jílové¹²⁷ a Opočno.¹²⁸ V Bludově jsou veškeré tisky v němčině a ten nejstarší z roku 1683 obsahuje v textu řadu rytin. Zato v druhém zmíněném zámku se nachází první díl *Dona Quijota* ve španělském jazyce, který podle poznámky obsahuje třicet dva „estampas“. V překladu to mohou být buď obrázky nebo nějaké výjevy ilustrující příběh. Vydán byl v Antverpách roku 1697.¹²⁹ Opočenské svazky jsou pro změnu všechny ve francouzštině z 19. a začátku 20. století, avšak u každého z nich je uveden překladatel. Jmenovitě jsou to Filleau de Saint-Martin, Louis Viardot a Xavier de Cardaillac s Jeanem Labarthem.

Protože ostatní knihovny již neevidují záznamy o *Donu Quijotovi* ve větším počtu, tak je alespoň možné si představit pár tisků, které se od ostatních v něčem odlišují. V knihovním fondu zámku Dačice¹³⁰ se vyskytuje německá verze, jež má polokoženou vazbu se zlaceným názvem a ornamentem na hřbetu. Text je orámován linkou a zároveň obsahuje ilustrace a živé záhlaví. Na titulním listu je oválné razítko, které určuje vlastnictví baronu z Dalbergu. Mimo příběh je zde zahrnuta i zmínka o životě Miguela de Cervatase od Louise Viardota. Zápis obsahuje dva díly publikované mezi roky 1837-1838.¹³¹ V zámku Oselcích¹³² se objevuje zkrácené francouzské vydání vytvořené pro

¹²⁶ Zámek stojící nedaleko Šumperka je barokní s pozdně renesančními prvky. K jeho dnešní podobě napomohla pobělohorská konfiskace, kdy se novým majitelem stal Kryštof Pavel z Liechtenštejna-Kastelkornu v roce 1622. Za něj začala nová přestavba původního zámku. Barokní úprava proběhla až na začátku následujícího století. V roce 1710 byl Bludov prodán Janu Jáchymovi ze Žerotína (1666-1716), jehož rod vlastnil zámek již v 16. století. Po ztrátě ostatních rodových sídel se do Bludova přesunula žerotínská knihovna, obrazárna, archiv a rozsáhlá sbírka zbraní. Prvním předkem žerotínského rodu byl Blud z Bludova, který žil na přelomu 12. a 13. století. Přídomek začali používat až jeho potomci, když získali ves Žerotín na konci 13. století. JURÍK 2014, 291; SPURNÝ 1983, 25-26.

¹²⁷ Ještě tehdejší tvrz koupil Kryštof Šimon z Thunu roku 1629. Panství bylo o pár let později přidáno do děčínského fideikomisu. Renesanční podobu získalo Jílové v 17. století, kdy byla zrušena stará věž. V 19. století byl zámek pronajat Josefu Münzbergovi, který zde několik desítek let provozoval přádelnu bavlny. Po roce 1932 se na zámku usadila děčínská odnož rodu Thunů. Na Jílovém přebývali až do konce druhé světové války. ANDĚL 1984, 183.

¹²⁸ Na renesančním zámku z 16. století došlo v následujících letech jen k malým změnám. Například na rekonstrukci zámecké kaple se podílel významný italský architekt Giovanni Battista Alliprandi. Úpravy Opočna však započaly až s novým majitelem Jeronýmem Colloredem (1674-1726). Tento rod původem z Německa se na naše území dostal během třicetileté války a opočenské panství získal roku 1636. Jméno a erb se pozměnily na Colloredo-Mannsfeld po domluveném sňatku s kněžnou Marií Annou Isabelou z Mannsfeldu-Fondi (1750-1794) ke konci 18. století. Zámek byl posléze zabaven nacisty. MAŠEK 2008, 146; VLČEK 2001, 399-400.

¹²⁹ Jílové, sg. 453.

¹³⁰ Dačický zámek byl postaven na konci 16. století Oldřichem Krajířem († 1600), který nebyl spokojen se svým starým sídlem. Z důvodu dvou požárů byly Dačice mezi roky 1732-1733 přestavěny v barokním stylu. V roce 1804 se stal novým majitelem panství baron Fridrich Karel z Dalbergu (1787-1814). Dačice spolu s dalšími zámky zdědil po posledním hraběti z Osteinu. Rod Dalbergů je původem ze středního Porýní, kořeny lze dohledat již v 11. století. S novými vlastníky přišla opětovná přestavba, tentokrát v empírovém slohu. HOSÁK/ZEMEK 1981, 85-87; MAŠEK 2008, 167.

¹³¹ Dačice, sg. 8377-8378/I:45/6b.

¹³² Tvrz v Oselcích je poprvé zmíněna v zemských deskách v polovině 16. století. Výstavba nového zámku započala až po roce 1705 za majitele Františka Jiřího Janovského z Janovic († 1757). Tento starý český rod pochází ze 13. století a Oselce vlastnil od koupě roku 1679 až do smrti Františka Dominika

mládež Etiennem Ducretem. Na frontispisu, tedy protějšku titulní strany, je portrét autora. Vazba má zlacenou ořízku. Rok vydání bohužel nebyl v záznamu uveden.¹³³ Další upravenou verzi pro mladistvé z roku 1900 lze nalézt v knihovním fondu zámku Svojsín.¹³⁴ Zkrácení příběhu provedl Franz Hoffmann. Součástí jsou i textové ilustrace a šest barevných akvarelů od Adolfa Walda.¹³⁵

Jako poslední je vhodné jmenovitě zmínit lokality, kde se spisovatelovo hlavní dílo nachází ve španělském jazyce. V následujícím výčtu bude uvedeno vždy umístění, rok vydání a případný počet tisků v jednom zápisu:

- Doksany, 1866
- Lomnice, 1662
- Nové Hrady v jižních Čechách, 1810, čtyři svazky
- Snědovice, 1755, čtyři svazky
- Solca, 1804
- Újezd Svatého Kříže, 1890-1900
- Zahrádky, 1860, dva svazky

Velký skok v počtu záznamů nastává s dalším dílem, které zámecké knihovny evidují v poměrně velkém množství. Necelých dvacet zápisů patří Cervantesovým *Příkladným novelám*. Většinou se jedná o jednotlivé výskyty, avšak na třech místech nalezneme toto dílo ve větším zastoupení. Zámecká knihovna Hradec nad Moravicí opět dominuje v kvantitě záznamů se třemi německými a dvěma španělskými svazky. Německé verze pochází z Königsbergu z roku 1801 a španělské z Paříže z roku 1825. Knihovní fond

Janovského († před rokem 1800). Novým majitelem se stal rýnský rod Boos-Waldecků roku 1808. MAŠEK 2008, 97; tamtéž 416-417; VLČEK 2001, 402.

¹³³ Oselce, sg. 687.

¹³⁴ Zámek Svojsín byl postaven starým českým rodem Příchovských z Příchovic v roce 1723. Majitel se ke konci 18. století změnil, když bylo sídlo prodáno Josefu Bigattovi. Ten ale neměl žádného dědice, a proto svůj majetek spolu s dalším zámkem odkázal královskému bavorskému komorníkovi Karlu Antonínu Junckerovi. Podmínkou však bylo, že ke svému rodovému jménu trvale připojí přídomek Bigatto. Do konce druhé světové války vlastnil zámek adoptovaný hrabě Klement Podewils-Junker-Bigatto (* 1905), kterému Svojsín a ostatní statky odkázala poslední příslušnice rodu. BĚLOHLÁVEK 1985, 328; MAŠEK 2008, 427.

¹³⁵ Svojsín, sg. 401.

zámku Vlašim¹³⁶ a Palác Kinských¹³⁷ mají každý po dvou zápisech. Vlašimské tisky jsou oba ve francouzštině a jejich datace spadá do prvního desetiletí 18. století. U staršího z nich (1705) je uveden jako překladatel Alain-René Le Sage.¹³⁸ U svazků z knihovny rodu Kinských nebyl jazyk uveden, avšak podle názvu „Nouvelles espagnoles“ (1775 a 1788) je možné předpokládat, že se taktéž jedná o francouzské překlady.

Ve zbývajících zámeckých knihovnách se nacházejí pouze francouzské, německé, španělské a již dříve zmíněné české vydání. Datování jednotlivých tisků se pohybuje mezi začátky 17. a 20. století. Nejstarší a zároveň i španělské vydání z roku 1615 je původem ze zámku Solca.¹³⁹ Má 763 stran a podle názvu lze soudit, že obsahuje všech dvanáct povídek.¹⁴⁰

Za *Příkladnými novelami* se řadí pastorela *La Galatea* s celkovým počtem pěti zápisů. Cervantesovo autorství se však dá připsat jen jednomu z nich, a to německé verzi (1841-1842) ze zámecké knihovny Křižanov.¹⁴¹ Překlad ze španělštiny zajistil F.M. Duttenhofer.¹⁴² Zbylé záznamy se pojí s francouzským spisovatelem, jehož jméno je Jean-Pierre Claris de Florian. Tento autor se nechal Cervantesovým originálem

¹³⁶ Původně středověký hrad Vlašim byl postaven ve 14. století. Nejprve došlo k rozšíření v pozdně gotickém stylu, ovšem důležitější je až pozdně renesanční přestavba, za kterou stojí rod Vostrovců z Kralovic, majitelé od roku 1588. Zámek byl během sedláckého vzbouření vypálen a novými majiteli se tak ve dvacátých letech 17. století stal starý český rod Talmberků. Přestože se představitelé rodu zasadili o řadu nových výstaveb, tak jejich linie vymřela po meči roku 1735. Posledními vlastníky Vlašimi byli Auerspergové, kteří zámek získali sňatkem Karla Josefa Antonína (1720-1800) s dědičkou majetku Marií Josefou z Trautsohnu (1724-1792). MAŠEK 2008, 37; MAŠEK 2010, 349; VLČEK 2001, 500-501.

¹³⁷ Počátky rodu Kinských sahají až do doby vlády Přemysla Otakara I., jeho prvním doloženým předkem je vladyka Martin z Medvědíče. Rod se postupně dělil do mnoha větví, avšak řada z nich neměla dlouhé trvání. Původní jméno rodu bylo Vchynští podle hrádku Vchynice, avšak jméno Kinský začal jako první používat Vilém (1574-1634), který také díky přízni Albrechta z Valdštejna dosáhl hraběcího stavu. Stará rodová knihovna byla v roce 1777 darována Univerzitě Karlově Františkem Josefem Kinským (1739-1805), což předcházelo následujícímu vzniku nové palácové knihovny umístěné v Paláci Kinských na Staroměstském náměstí. Založena byla Janem Ferdinandem Kinským (1781-1812), který najednou pořídil necelých devatenáct tisíc svazků. Doplněna byla i nemalou grafickou sbírkou. I po jeho smrti se knihovna dále rozrůstala, ovšem ne tak závratným tempem. JURČÍK 2014, 200-201; VRÁBLÍKOVÁ 2012, 11-12.

¹³⁸ Vlašim, sg. 297.

¹³⁹ Na východ od Karviné započala stavba novorenesančního zámku roku 1873. Solca byla od počátku brána jako rodové sídlo Larischů-Mönnichů. Teprve během druhé světové války byl zámek obsazen nacisty a následně vyhořel v prosinci roku 1944. Protože byl šlechtický rod německého původu, tak došlo v následujícím roce ke konfiskaci jejich majetku a Solcu později získalo do správy město Karviná. Avšak o pár let později musela být budova zbourána kvůli statickým poruchám, které vznikaly z důvodu poddolování. MUSIL/PLAČEK 2003, 76-77.

¹⁴⁰ Solca, sg. 25.

¹⁴¹ První zmínky o Křižanově se objevily již na začátku 13. století. Renesanční přestavba hradu proběhla po roce 1562, kdy se novým majitelem stal Zdeněk Lhotský ze Ptení, který ze stavby chtěl mít své hlavní sídlo. Důležitá rekonstrukce nastala o století později pod vedením hraběnky Eleonory z Oppersdorfu. Jako poslední zámek vlastnil rod Teuberů. Zajímavostí může být to, že Josef Teuber byl statkář a podnikatel, který šlechtický titul získal za své zásluhy v zemědělství a průmyslu. Zámek příslušníci rodu drželi až do konce druhé světové války. MAŠEK 2010, 355; PLAČEK 2007, 319-321.

¹⁴² Křižanov, sg. 300.

inspirovat v 18. století a své dílo nazval naprosto identicky. Alespoň jmenovitě budou níže uvedeny knihovny, kde se de Florianova verze objevila:

- Dačice, 1797
- Palác Kinských, 1793
- Strážnice, 1788
- Vlašim, 1800

Tři zámecké knihovny evidují román *Persiles a Sigismunda*. V zámku Křižanov a Vlčí Pole¹⁴³ se nachází německé tisky z 18. a 19. století. Křižanovský záznam z roku 1839 je navíc doplněn o poznámku o překladateli, kterým byl Friedrich Notter. Francouzské vydání (1738) je původem z knihovního fondu Nových Hradů v jižních Čechách.¹⁴⁴

Na posledním místě v počtu zápisů se umístila kniha *Cesta na Parnas*, která se v jediném zastoupení vyskytuje v Nostické palácové knihovně. Podle názvu „Viage del Parnaso“ se jedná pravděpodobně o italskou verzi. Vydána byla roku 1624 v Miláně.¹⁴⁵

3.3. Přijetí ostatních autorů v českých zámeckých knihovnách

Do bádání byli zahrnuti i autoři, kteří měli v práci svou vlastní podkapitolku, tedy Lope de Vega, Tirso de Molina, Pedro Calderón de la Barca, Mateo Alemán, Francisco de Quevedo, Luis de Góngora a Baltasar Gracián. V českých zámeckých knihovnách lze nalézt dílo od každého z nich. Nejvíce záznamů, s počtem něco málo přes sto, patří Calderónovi. Většinou se jedná o výbor z jeho díla, avšak nechybí ani samostatně vydané hry. Datace se pohybuje mezi polovinou 18. a začátkem 20. století, velké množství zápisů pak pochází právě z 19. století. Jazykově výrazně převažují německé tisky. Francouzština, španělština či čeština se v katalogu objevila pouze minimálně. Tentokrát

¹⁴³ Zámek Vlčí Pole je jednoduchá stavba, jež připomíná spíše vilu. V době pobělohorské byl prodán Polyxeně z Lobkovic, která vlastnila nedaleké panství Kost. Od té doby byl zámek s kosteleckým dominiem spojen. Majiteli na jedno století se stali Černínové, od nich pak zámek získal roku 1738 Václav Kazimír Netolický z Eisenberka, známý jako úředník a dvořan Marie Terezie. Posléze byla tvrz přestavěna na jednopatrový zámek v empírovém stylu. Po vymření rodu přešlo rodové jméno Netolický na nové dědice Kostí a Vlčího Pole, tedy italský rod Dal Borgo. ANDĚL 1984, 516; MAŠEK 2008, 167.

¹⁴⁴ Hlavní iniciátor výstavby kompletně nového zámku mezi roky 1801-1806 byl Jan Nepomuk Buquoy († 1803) a jeho manželka. Přestože o několik desetiletí později zachvátil stavbu požár, tak brzy na to proběhly opravy, díky kterým si zámek zachoval svou raně klasicistní podobu. Francouzský šlechtický rod přišel do Čech v době pobělohorské. Karel Bonaventura (1571-1621) byl velmi schopným císařským generálem na počátku třicetileté války, a tak následně za své vojenské zásluhy dostal majetek pánů ze Svamberka. Spolu s panstvím Rožmberk a Libějice získal i Nové Hradky v jižních Čechách, kde v té době stával starý zámek. MAŠEK 2008, 125; VLČEK 2001, 390.

¹⁴⁵ Nostická knihovna Praha, sg. gg 17.

je ale velmi zajímavé to, že českých překladů je možné nalézt podstatně víc než těch francouzských.

Jedná se o tři zámecké knihovny, které evidují české verze Calderóna. Největší počet tisků se vyskytuje v zámecké knihovně Maleč. Nejprve jsou to dva výbory dramát z roku 1899, které dohromady obsahují deset her. Dvě blíže nespecifikované náboženské hry byly vydány roku 1869. Samostatně pak vyšel *Lékař své cti* o dva roky později, jehož překladatelem se stal Josef Jiří Stankovský.¹⁴⁶ Knihovnému fondu zámku Lužany¹⁴⁷ náleží dva záznamy, oba z roku 1915. V knižní edici Sborník světové poesie vyšel *Divotvorný kouzelník* v překladu Josefa Krále a *Soudce Zalamejský* v překladu Jana Červenky. Další dva záznamy se nachází také v zámecké knihovně Molitorov.¹⁴⁸ Zde se opět objevuje česká verze *Lékaře své cti* (1871) a následně i hra *Dáma skřítek* (1899).

Z hlediska největšího výskytu je zapotřebí zmínit zámek Radeníň¹⁴⁹, jehož knihovní fond čítá přes neuvěřitelných třicet záznamů. Kromě jednoho francouzského vydání jsou to navíc všechno tisky v němčině. Ona jediná francouzská verze je překlad hry *Život je sen* z roku 1752, jejíž překladatelem se stal Thomas-Simon Gueulette.¹⁵⁰ Ostatní tisky toho mají mnoho spolčeného. Podstatnou část z nich tvoří opět výbory z děl a je zde několik překladatelů, kteří se neustále opakují. Zdá se, že velké množství Calderónových her přeložil Johann Diederich Gries. Jeho jméno lze spojit například s hrami *Život je sen*, *Velká Zenobie* nebo *Zalamejský soudce*. Další poměrně často zmínění překladatelé jsou Ernst von der Malsburg, August Wilhelm Schlegel a Karl August West. Tisky pochází

¹⁴⁶ Maleč, sg. 5683.

¹⁴⁷ Renesanční zámek byl postaven místo tvrze v 16. století pro rod Příchoveckých z Příchovic. Pravděpodobně za hraběte Bedřicha Karla Schönborna byla na začátku 19. století stavba rozšířena o nové křídlo. Zámek i se statkem koupil v roce 1866 Josef Hlávka, což byl český stavitel a architekt. O pár desítek let později se pustil do rekonstrukce svého sídla. Mimo jiné navrhl i novou zámeckou kapli Jména Panny Marie, která byla vysvěcena roku 1887. Původní kapli sv. Václava přestavěl Hlávka na pracovnu. Lužany navštívila řada českých umělců a například zde pobýval Antonín Dvořák, Josef Václav Myslbek nebo Jaroslav Vrchlický. Dnes je zámek majetkem Hlávkovy nadace, kterou založil na začátku 20. století. VLČEK 2001, 359-360.

¹⁴⁸ Nedaleko Kouřimi se nachází zámek Molitorov, jehož pozdně barokní přestavba započala na konci 18. století. O rekonstrukci se zasadil hrabě František Karel Cavriani, který působil jako hejtman Kouřimského kraje. Původní dvůr zakoupil roku 1789. Další přestavba proběhla mezi roky 1908-1909, kdy byl majitelem již Jaroslav Veselý. Jeho otec zakoupil statek se zámkem roku 1838. Rodina Veselých Molitorov vlastnila až do znárodnění po druhé světové válce. ŠIMEK 1989, 307.

¹⁴⁹ V roce 1675 získal renesanční zámek Jan Špork. Radeníň spolu s okolními vesnicemi zdědila Marie Terezie, která se roku 1708 provdala za Ferdinanda Magna Desfourse. Sňatkem dcery Jana Václava Desfourse získal panství Leopold Kolowrat Krakovský v roce 1753. Po vymření jeho potomků (1878) připadl zámek rodu Baillet de la Tour, kteří zde pobývali až do konce druhé světové války. Pro práci jsou důležití právě Kolowrat-Krakovští, protože datace zmíněných tisků spadá do doby jejich vlastnictví. Kolowratové patří mezi nejstarší a nejrozvětvenější české rody. První písemná zpráva o rodu je doložena ve 13. století. Kolowrat-Krakovští odvozují své jméno od hradu Krakovec a tato větev patrně vznikla již ve 14. století spolu s dalšími odnožemi. MAŠEK 2008, 480; TRÍSKA 1986, 162-163.

¹⁵⁰ Radeníň, sg. 1609.

z konce 18. a začátku 19. století, avšak skoro polovina z nich je z dvacátých let 19. století. Na některých vydáních mezi roky 1780-1826 je červené razítko „P.“ a „K.“, za kterými se skrývá jméno Phillip Graf Kolowrat, představitel rodiny, jež zámek v tomto období vlastnila.

Zámecká knihovna Hradec nad Moravicí má téměř dvacet záznamů, tři z nich jsou výběry komedií ve španělštině. Zbytek je opět v němčině a mimo jednu verzi hry *Život je sen* zde lze nalézt sedm svazků z roku 1815, které opět přeložil Johann Diederich Gries. Dramata bohužel nebyla vyjmenována, proto je nelze porovnat s těmi radenínskými. Jedenáct zápisů má knihovní fond zámku Bohdalice.¹⁵¹ Dva tisky pochází z roku 1825 a zbytek z roku 1826. Všechny mají společné město vydání Vídeň a německý jazyk. Mimo výběry dramát se zde samostatně nachází hry *Vytrvalý princ*, *Znamení kříže* a *Dům se dvěma dveřmi* (Das Haus mit zwei Thüren).

Zajímavá vydání lze vidět v knihovním fondu zámku Dačice. Výbor z roku 1809 má polokoženou vazbu se zlaceným názvem na hřbetu. Uvnitř na předtitulním listu je pak oválné razítko barona z Dalbergu.¹⁵² Stejně je tomu tak u výboru z let 1826-1827, který se navíc dělí na mnoho částí. V prvním dílu se navíc na frontispisu vyskytuje portrét autora. Veškeré dačické tisky jsou v němčině.¹⁵³

Nyní je vhodné zmínit alespoň pár dalších zámeckých knihoven, kde se Calderónovo dílo nachází. V následujícím výčtu bude vždy uvedena lokalita počet záznamů:

- Heřmanův Městec, čtyři záznamy
- Hoštice, dva záznamy
- Chlumecko u Chabařovic, čtyři záznamy
- Chýše, tři záznamy
- Poběžovice, čtyři záznamy¹⁵⁴
- Vrchlabí, dva záznamy
- Zahradky, dva záznamy

¹⁵¹ Původní tvrz stála již ve 14. století, avšak byla pravděpodobně během bojů mezi markrabaty zničena. Renesanční zámek byl postaven až později, prvně je zmíněn roku 1551. Mezi roky 1638-1783 vlastnili zámek olomoučtí jezuité. Po zrušení řádu Bohdalice koupil Raimund Manner (1723-1788). Rod panství vlastnil až do konce druhé světové války. Přestavby v 19. a 20. století bohužel otřásly uměleckohistorickou hodnotou. HOSÁK/ZEMEK 1981, 36; MAŠEK 2008, 601.

¹⁵² Dačice, sg. 7269-7270/I:44/3.

¹⁵³ Dačice, sg. 9828-9839/I:50/1.

¹⁵⁴ Zde se nachází dva španělské a dva francouzské tisky. Španělské verze vydal a upravil Juan Jorge Keil, francouzské pak přeložil M. Antoine de Latour.

V neposlední řadě je důležité krátce pohovořit o Calderónových hrách, které byly na našem území nalezeny. Československá akademie věd zřídila 24. dubna 1953 Komisi pro soupis rukopisů v ČSSR. Ta měla za úkol prozkoumat jak archivy znárodněných zámeckých knihoven, tak i rukopisné sbírky církevních ústavů. Díky tomuto byly objeveny tři ztracené Calderónovy hry v zámecké knihovně Mladá Vožice v roce 1958. Jejich nálezcem se stal profesor Miroslav Boháček, a protože byly španělské rukopisy anonymní, tak Komise požádala o jejich identifikaci profesora Václava Černého, významného romanistu a překladatele.

První rukopis ukrýval neznámou Calderónovu hru nazvanou *Velkovévoda z Gandie* (El Gran Duque de Gandía), která oslavuje život Františka z Borgie, španělského světce svatořečeného roku 1671. Drama bylo složeno k oslavě této události, a jelikož se následně stalo majetkem divadelního podnikatele, tak bylo jen na něm, zda bude či nebude později vytištěno. Takto mohla upadnout do zapomnění řada vrcholných děl. Stejný osud potkal právě i *Velkovévodu z Gandie*, avšak o existenci hry se vědělo ze seznamu prací, který Calderón sepsal rok před svou smrtí pro valencijského místokrále. Jenomže v soupisu bylo uvedeno jako téma pouze „San Francisco de Borja“, a tak se nelze divit tomu, že hra zůstávala po takovou dobu ztracena.¹⁵⁵ Mladovožická knihovna může vděčit za rukopis dramatu hraběnky Marii Josefě Küenburgové (1663-1731). Její otec Ferdinand Bonaventura Harrach (1637-1706) byl rakouským vyslancem na španělském dvoře, kde pobýval několik let. Marie Josefa byla pak v Madridu od roku 1673 vychovávána, a proto měla v oblibě španělskou literaturu. Spěšně pořízený opis *Velkovévody z Gandie* se do Čech dostal s ní či jejím průvodem. Kromě samotného textu hry obsahuje rukopis i dvě entremés, což jsou vtipné jednoaktovky, které se hrávaly o přestávkách mezi jednotlivými akty hlavního představení. Jejich názvy jsou *Zesměšněný básník* a *Soud na básníky*. Když se roku 1682 provdala Marie Josefa za hraběte Jana Josefa Küenburga, tak se spolu s ní přestěhovala do Mladé Vožice i její španělská knihovna. Tu mohla nadále rozšiřovat, protože ve Španělsku stále pobývali někteří rodinní příslušníci. V knihách na titulním listu zanechávala svůj podpis jako „la condesa de Harrach“.¹⁵⁶

Další ztracená hra, která se taktéž pojí s hraběnkou Marií Josefou se nazývá *Věřit se nesmí ani pravdě* (No hay que creer ni en la verdad) nebo případně *Zápas lásky se žárlivostí* (Certamen de amor y celos). Proměna v názvu byla u Calderóna častým jevem,

¹⁵⁵ ČERNÝ 2008, 221-223.

¹⁵⁶ BENDOVIÁ 2014, 31; ČERNÝ 2008, 223-224.

k jeho ustálení docházelo většinou až s tiskem.¹⁵⁷ Hraběnka nejspíš jako jediná věděla, kdo byl autorem obou rukopisů, a tak si toto poznání vzala s sebou do hrobu.

Za vzácnou je třeba považovat i poslední hru, která byla v zámecké knihovně nalezena. Jedná se o drama z roku 1634, jehož hlavním hrdinou je významná historická osobnost, Albrecht z Valdštejna. V Madridu měla hra premiéru pár týdnů poté, co byl Albrecht z Valdštejna v Chebu zavražděn za svou údajnou velezradu. Jakmile se o tomto dostala zpráva k madridskému dvoru, tak byla hra okamžitě z repertoáru stažena. Rukopis je zajímavým dokladem recepce Calderóna v Čechách.¹⁵⁸

Necelých čtyřicet záznamů v zámeckých knihovnách patří Lope de Vegovi. Kromě jednoho italského vydání jsou veškeré tisky v němčině a španělštině, i když není překvapující, že německý jazyk opět výrazně dominuje. Přestože mezi zápisy lze nalézt řadu výborů z jeho díla, tak je to značně menší počet, než tomu bylo u Calderóna. V knihovnách se tedy častěji vyskytují spíše samostatně vydané hry a i jiné autorovy práce. Ačkoliv se datace veškerých tisků pohybuje mezi začátkem 17. a první polovinou 20. století, tak skoro polovina z nich pochází z 19. století. Nejstarší knihu z roku 1608 eviduje Nostická knihovna. Španělsky psaná básnická sbírka popisuje život svatého Isidora z Madridu. Vydána byla v Barceloně.¹⁵⁹

Fond zámecké knihovny Radeníň vede v počtu záznamů stejně jako tomu bylo v případě Calderóna. Jedná se o pět jazykově německých tisků z konce 18. a začátku 19. století. U dvou je uveden jako překladatel Julius Graf von Soden a obě pochází z roku 1827. Joseph Christian baron von Zedlitz se stal editorem tragédie *Der Stern von Sevilla* (Hvězda Sevilly), která vyšla roku 1830. Zajímavým zápisem je z roku 1799 hra *Graf Mariano*. Dle dostupných informací jde o pouhou inspiraci Vegovým dílem a pravým autorem je Friedrich Rambach. Výtisk je navíc opatřen červeným razítkem „P.“ a „K.“, které opět ukazuje na dříve zmíněného Phillipa G. Kolowrata.¹⁶⁰

O jeden zápis méně, tedy čtyři, má zámecká knihovna Staré Mitrovic.¹⁶¹ Jazykově jsou to pouze německé tituly. U všech je taktéž uveden stejný překladatel, C. Richard.

¹⁵⁷ ČERNÝ 2008, 232.

¹⁵⁸ ČERNÝ 2008, 230.

¹⁵⁹ Nostická knihovna Praha, sg. eg 196.

¹⁶⁰ Radeníň, sg. 735.

¹⁶¹ Barokní zámek byl postaven kolem roku 1736, když byl majitelem Jan Josef Vratislav z Mitrovic (1695-1753). Legenda praví, že jsou Vratislavové z Mitrovic nelegitimními potomky prvního českého krále Vratislava II. První historicky doložený člen rodu získal statek Mitrovic v polovině 15. století. Na začátku 19. století zámek získal italský rod Thurn-Taxisů. MAŠEK 2010, 470-471; VLČEK 2001, 426-427.

Nejprve jde o dvě vydání novely *Der Pilger* (1824) a poté o dva výbory novel (1826 a 1827). U staršího záznamu je dokonce zmíněno, že obsahuje dva díly. Vypsány jsou i názvy jednotlivých novel.

Knihovní fond zámku Starý Rybník¹⁶² eviduje sice jen tři Vegovy hry, ale za to jsou všechny ve španělštině. U každé z nich byl uveden rok vydání, případně i místo. Jmenovitě jsou to hry *Fuente Ovejuna* (Madrid, 1919), *La moza de cántaro* (Madrid, 1926) a *Peribáñez y el Comendador de Ocaña* (1928). Tři zápisy mají i zámecké knihovny Kynžvart a Zahrádky.

Další v pořadí je Francisco de Quevedo, kterému náleží něco málo přes dvacet záznamů. Jednotlivá vydání jsou datována mezi dvacátými léty 17. století a první polovinou 19. století. Je pozoruhodné, že se Quevedova tvorba v českých zámeckých knihovnách vyskytuje nejvíc ve španělském jazyce. Německý a francouzský jazyk je tentokrát zastoupen každý jenom čtyřmi zápisy. V katalogu se objevila i jedna italská verze Quevedových *Snů*, která se pojí se zámeckou knihovnou zámku Jílové. Vydána byla v roce 1680 v Benátkách.¹⁶³

Nejvíce autorových tisků, a to šest, lze nalézt v Nostické knihovně. Kromě jednoho německého vydání z roku 1791 eviduje knihovní fond jeden francouzský a čtyři španělské tituly z první třetiny 17. století. Blíže je možné si představit alespoň ony španělské originály. *Život rošťáka* z roku 1627 je nejstarší verze Quevedova hlavního díla, která se v českých zámeckých knihovnách objevuje.¹⁶⁴ Další dva tisky, *Kolébka a hrob* (1634) a *Epicteto y Phocílides* (1635), spadají do autorovy filosofické tvorby. Politickým dílem z roku 1629 je pak *Política de Dios*.

Tři zámecké knihovny mají po čtyřech záznamech. V knihovním fondu zámku Hradec nad Moravicí lze nalézt čtyři po sobě jdoucí díly „Obras jocosas“ (1824). V překladu se tedy jedná o Quevedovu zábavnou či legrační tvorbu. Zámecká knihovna Kynžvart¹⁶⁵

¹⁶² Po vyhoření hradu Starý Rybník v roce 1792 nechal majitel Jan Jiří Wilhelm (* 1739) postavit nový empírový zámek v jeho těsné blízkosti. Stavba proběhla mezi roky 1823-1826. Jan Jiří Wilhelm byl roku 1792 povýšen do šlechtického stavu falcko-bavorským kurfiřtem. Jeho synové později rod rozdělili do dvou větví. Kašpar Wilhelm z Helffeldu (1765-1852) k zámku připojil panství chebských klarisek. BĚLOHLÁVEK 1985, 321; MAŠEK 2010, 451.

¹⁶³ Jílové, sg. 178.

¹⁶⁴ Nostická knihovna Praha, sg. eg 14.

¹⁶⁵ Neznámý architekt vybudoval pro rodinu Metternichů barokní zámek na konci 17. století. Jeho základy byly pravděpodobně umístěny na renesanční tvrzi, kterou nechali postavit předchozí majitelé, Cedvicové. Klasicistní přestavba proběhla mezi roky 1833-1839. V prvním patře severního křídla byla pak zřízena kancelářova knihovna, která čítala 30 000 svazků. Základem knihovního fondu byla knihovna trevírského arcibiskupa a kurfiřta Lothara Metternicha (1551-1623). Do zámku byly svezeny ale i menší

eviduje blíže nespecifikované dílo vydané roku 1726, v katalogu bylo jako název uvedeno pouze „Obras...“, následované číslem dílu. Nakonec je to již dříve zmíněná zámecká knihovna Jílové, které patří krom italské verze ještě další tři španělské tituly. Nejprve se jedná o verzi románu *Život rošťáka* (1628), poté následuje *Kolébka a hrob* (1634). Poslední zápis obsahuje dva svazky nekonkrétního Quevedova díla datovaného mezi roky 1660-1661.

Skoro dvacet záznamů se pojí s Baltasarem Graciánem. Veškeré tituly jsou ve francouzském jazyce až na ojedinělou španělskou verzi knihy *Manual eucarístico*, která neměla uvedený rok ani místo vydání. Zbytek záznamů jsou pak různé verze knihy *Příruční orákulum* (L'Homme de cour). U většiny z nich byl jako překladatel uveden Amelot de la Houssaie. Ze španělského originálu knihu přeložil ale i Joseph Francois de Courbeville, avšak pod názvem *L'Homme universel*. Z roku 1724 pochází dva výtisky, které lze nalézt v zámecké knihovně Červený Hrádek a Mimoň. Zbývající tisky pochází z konce 17. a začátku 18. století. Protože v katalogu nebyly uvedeny žádné zvláštnosti, tak je alespoň možné abecedně zmínit některé lokality výskytu. V následujícím výčtu bude vedeno vždy jméno zámecké knihovny a rok vydání:

- Bečov nad Teplou, 1696
- Bělohrad, 1716
- Červený Hrádek, 1716
- Choustník, 1728
- Lomnice, 1685
- Nové zámky, 1716

Pouhé dva zápisy má Tirso de Molina. Nejprve jde o nedatovaný německý titul nazvaný „Ohne Gottvertraun kein Heil“, jehož překlad ze španělštiny vyhotovil Konrad Pasch. Podle překladu názvu do češtiny by pravděpodobně mohlo jít o verzi díla *Zatracen pro nedostatek víry*. Bez osobního porovnání to ovšem nelze určit s jistotou. Kniha má brožovanou vazbu a je psaná německým novogotickým písmem frakturou. Tato verze patří knihovnímu fondu zámku Dačice.¹⁶⁶ Druhý záznam je pak spojen s nejslavnějším

knihovní celky. Metternichové Kynžvart vlastnili od roku 1623 až do konfiskace 1945, jejich rod pochází z Porýní z konce 13. století. BĚLOHLÁVEK 1985, 178-180; MAŠEK 2008, 634.

¹⁶⁶ Dačice, sg. 9194/I:48/1a.

dramatem autora, *Sevillským svědцем a kamenným hostem*, který se ve španělské verzi z roku 1931 objevil v zámecké knihovně Starý Rybník.¹⁶⁷

Po jednom záznamu mají Mateo Alemán a Luis de Góngora. Obě knihy jsou napsané ve španělském jazyce. U Alemána jde o jeho dílo *Dobrodružný život Guzmána z Alfarache*. Titul získala zámecká knihovna Hradec nad Moravicí, vydán byl roku 1847 v Paříži.¹⁶⁸ Do Nostické knihovny se pak dostala kniha Góngory datovaná 1634 v Madridu. Podle názvu „*Todas las obras*“ je možné předpokládat, že je zde zahrnuta veškerá spisovatelova tvorba.¹⁶⁹

¹⁶⁷ Starý Rybník, sg. 134.

¹⁶⁸ Hradec nad Moravicí, sg. 01411.

¹⁶⁹ Nostická knihovna Praha, sg. fg 475.

Závěr

Hlavním cílem bakalářské práce bylo představit život a dílo Miguela de Cervantese a jeho přijetí v českých zámeckých knihovnách. Zároveň byla i snaha porovnat recepci Cervantese s jinými vybranými a neméně důležitými španělskými autory. První část práce byla věnována dobovému kontextu a dalším významným představitelům zlatého věku Španělska. Kapitola byla následně pro lepší přehled rozdělena na tři části: drama, prózu a poezii. U jednotlivých spisovatelů byla snaha zmínit i české překlady, které mnohdy vznikaly až během druhé poloviny 20. století.

Za pomoci dokumentu z elektronické verze Souborného katalogu zámeckých knihoven ČR byla pak v poslední kapitole provedena analýza Cervantesovy tvorby. Výsledek ukázal, že nejčastějším dílem, které se na naše území dostávalo, byl *Don Quijote*. Ačkoliv se nejednalo o nečekaný výsledek, tak je zajímavé porovnávat jednotlivé verze. Jazykově byly zastoupené ve větším počtu pouze španělské, německé, francouzské a italské tisky. Jejich datování se pohybovalo mezi začátkem 17. a 20. století. V zámeckých knihovnách se objevila i další Cervantesova tvorba, avšak oproti jeho hlavnímu dílu šlo jen o pár záznamů. Na naše území se dostaly jmenovitě tyto knihy: *Příkladné novely*, *La Galatea*, *Persiles a Sigismunda* a *Cesta na Parnas*. Jediná česká verze Cervantesova díla se vyskytla v zámecké knihovně Maleč. Šlo o titul *Poučné povídky* z roku 1903. Celkově mezi nejčastější lokality patřily zámecké knihovny Hradec nad Moravicí, Klášterec nad Ohří, Mnichovo Hradiště a Strážnice.

Pro porovnání byli do bádání zahrnuti i autoři, kteří měli v první kapitole svou vlastní podkapitolu. I když se v knihovních fondech vyskytlo dílo od každého z nich, tak žádný ze spisovatelů nebyl zastoupen v takovém množství jako Cervantes. Díky tomuto je možné tvrdit, že právě Miguel de Cervantes je hlavním španělským autorem zlatého věku, jehož tvorba se v českých zámeckých knihovnách objevuje.

Pouze o několik desítek méně záznamů měl však Pedro Calderón de la Barca. Přestože se v jeho případě jednalo hlavně o jazykově německé tisky, tak se v knihovních fondech objevila i řada česky psaných knih, např. v zámecké knihovně Maleč či Lužany. Datace zápisů byla od poloviny 18. století po začátek 20. století, ovšem velká část byla právě z 19. století. U Calderóna mi přišlo důležité zmínit i tři údajně ztracené rukopisy, které byly nalezeny v zámecké knihovně Mladá Vožice v 50. letech 20. století. Za jejich identifikací stál prof. Václav Černý.

Víceméně stejný počet záznamů měli Francisco de Quevedo, Lope de Vega a Baltasar Gracián. Překvapivé bylo to, že právě dílo Queveda se do českých zemích dostávalo převážně ve španělském jazyce. U Baltasara Graciána byla pro změnu hlavním jazykem francouzština. Dva záznamy se objevily pod jménem Tirsa de Moliny, za zmínku stojí španělská verze jeho nejznámějšího dramatu *Sevillský svůdce a kamenný host* z roku 1931. Pouze po jednom zápisu se dostalo Mateu Alemánovi a Góngorovi. Na druhou stranu byly alespoň oba tituly napsané ve španělském jazyce.

Je opravdu překvapující, že někteří autoři španělského zlatého věku byli v zámeckých knihovnách zastoupeni v tak malém množství. Lze pokládat otázky, proč tomu tak je. Došlo ke ztrátě některých tisků během požáru či války? Byly některé knihy, například Góngorovy, pro českého čtenáře moc náročné? Zmizely z knihoven později kvůli změně vkusu v době osvícenství?

Tímto či podobným tématem bych se ráda zabývala i ve své další práci. Z důvodu pandemie nebylo tentokrát technicky možné veškeré tisky důkladně prozkoumat osobně, a proto jsem musela vycházet hlavně z elektronického katalogu. I když je to pochmurné, tak věřím, že pro příště tato skutečnost zanedbána nebude. Zámecké knihovny a jejich historie nabízejí do budoucna řadu možností, které by stály za bližší prozkoumání.

Seznam pramenů a literatury

Seznam pramenů

- ALEMÁN 1964 – Mateo ALEMÁN: Dobrodružný život Guzmána z Alfarache (přel. V. Cibulka). Praha 1964.
- BARCA 1870 – Pedro Calderón de la BARCA: Život pouhý sen (přel. J. J. Stankovský). Praha 1870.
- BARCA 1900 – Pedro Calderón de la BARCA: Život jest sen (přel. J. Vrchlický). Praha 1900.
- BARCA 1981 – Pedro Calderón de la BARCA: Život je sen (přel. V. Mikeš). Praha 1981.
- BARCA 1995 – Pedro Calderón de la BARCA: Zázračný mág (přel. M. Uličný). Praha 1995.
- BARCA 2005 – Pedro Calderón de la BARCA: Znamení kříže (přel. V. Mikeš). Praha 2005.
- CERVANTES 2005 – Miguel de CERVANTES: Důmyslný rytíř don Quijote de la Mancha (přel. V. Černý). Praha 2005.
- CERVANTES SAAVEDRA 1977 – Miguel de CERVANTES SAAVEDRA: Příkladné novely (přel. Z. Šmíd). Praha 1977.
- CERVANTES Y SAAVEDRA 2016 – Miguel de CERVANTES Y SAAVEDRA: Persiles a Sigismunda. Severský příběh (přel. J. Forbelský). Praha 2016.
- GÓNGORA Y ARGOTE 1939 – Luis de GÓNGORA Y ARGOTE: Báje o Ákidu a Galateii (přel. V. Holan). Praha 1939.
- GÓNGORA Y ARGOTE 1970 – Luis de GÓNGORA Y ARGOTE: Samoty (přel. J. Hiršal). Praha 1970.
- GÓNGORA Y ARGOTE 1994 – Luis de GÓNGORA Y ARGOTE: Plody Tantalovy (přel. M. Uličný). Praha 1994.
- GÓNGORA Y ARGOTE 1999 – Luis de GÓNGORA Y ARGOTE: Z pěny zrozená (přel. Z. Šmíd). Praha 1999.
- GÓNGORA Y ARGOTE 2002 – Luis de GÓNGORA Y ARGOTE: ...či purpur nasněžený (přel. V. Holan a J. Konůpek). Praha 2002.
- GRACIÁN 1984 – Baltasar GRACIÁN: Kritikon (přel. J. Forbelský). Praha 1984.
- GRACIÁN 1990 – Baltasar GRACIÁN: Příruční orákulum a umění moudrosti (přel. J. Forbelský). Praha 1990.
- LUNA/GONZÁLEZ/QUEVEDO 1980 – H. de LUNA / Estebanillo GONZÁLEZ / Francisco de QUEVEDO: Tři španělské pikareskní romány (přel. O. Bělič, E. Hodoušek a J. Forbelský). Praha 1980.
- MOLINA 1922 – Tirso de MOLINA: Don Gil (přel. F. S. Procházka). Praha 1922.
- MOLINA 1954a – Tirso de MOLINA: Don Gil (přel. K. M. Walló). Praha 1954.
- MOLINA 1954b – Tirso de MOLINA: Sokyně (přel. K. M. Walló). Praha 1954.
- MOLINA 1955 – Tirso de MOLINA: Zbožná Marta (přel. J. Černý a V. Hvižďala). Praha 1955.
- MOLINA 1957 – Tirso de MOLINA: Zbožná Marta (přel. J. F. Fischer a O. Fischerová). Praha 1957.
- MOLINA 1984 – Tirso de MOLINA: Sevillský svůdce a kamenný host (přel. V. Mikeš). Praha 1984.
- NĚMCOVÁ 1930 – Božena NĚMCOVÁ: Korespondence. Praha 1930.
- ROJAS 1956 – Fernando de ROJAS: Celestina (přel. E. Hodoušek). Praha 1956.
- QUEVEDO 1957 – Francisco de QUEVEDO: Život rošťáka (přel. E. Hodoušek). Praha 1957.
- QUEVEDO 1963 – Francisco de QUEVEDO: Kruté sny (přel. V. Mikeš). Praha 1963.
- VEGA 1941 – Lope de VEGA: Sedlák svým pánem (přel. J. Hořejší). Praha 1941.

- VEGA 1942 – Lope de VEGA: *Otrokyně svého milence* (přel. K. M. Walló). Praha 1942.
 VEGA 1952 – Lope de VEGA: *Ovčí pramen* (přel. O. Fischer). Praha 1952.
 VEGA 1954 – Lope de VEGA: *Ovčí pramen* (přel. K. M. Walló). Praha 1954.
 VEGA 1975 – Lope de VEGA: *Proč unikáš mi* (přel. V. Mikeš). Praha 1975.
 VEGA 1995 – Lope de VEGA: *Dorotea* (přel. J. Forbelský). Praha 1995.

Seznam sekundární literatury

- ANDĚL 1984 – Rudolf ANDĚL: *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1984.
 ARBÓ 1971 – Sebastián Juan ARBÓ: *Cervantes*. Praha 1971.
 BENDO VÁ 2014 – Lenka BENDO VÁ: *Zámecká knihovna Mladá Vožice* (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2014.
 BĚLIČ 1968 – Oldřich BĚLIČ: *Španělská literatura*. Praha 1968.
 BĚLIČ/FORBELSKÝ 1984 — Oldřich BĚLIČ / Josef FORBELSKÝ: *Dějiny španělské literatury*. Praha 1984.
 BĚLOHLÁVEK 1985 – Miloslav BĚLOHLÁVEK (ed.): *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1985.
 CEJPEK/HLAVÁČEK/KNEIDL 1996 – Jiří CEJPEK / Ivan HLAVÁČEK / Pravoslav KNEIDL: *Dějiny knihoven a knihovnictví v Českých zemích a vybrané kapitoly z obecných dějin*. Praha 1996.
 ČERNÝ 1993 – Václav ČERNÝ: *Tvorba a osobnost II*. Praha 1993.
 ČERNÝ 2008 – Václav ČERNÝ: *Studie o španělské literatuře*. Praha 2008.
 FAGUET 1925 – Émile FAGUET: *Uvedení do světové literatury*. Praha 1925.
 HOSÁK/ZEMEK 1981 – Ladislav HOSÁK (ed.) / Metoděj ZEMEK (ed.): *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1981.
 CHALUPA 2017 – Jiří CHALUPA: *Dějiny Španělska*. Praha 2017.
 CHABÁS 1960 — Juan CHABÁS: *Dějiny španělské literatury*. Praha 1960.
 JUŘÍK 2014 – Pavel JUŘÍK: *Encyklopedie šlechtických rodů*. Praha 2014.
 KAŠPAROVÁ 2014 – Jaroslava KAŠPAROVÁ: *Amadis Waleský, nebo Don Quijote? Rytířské příběhy španělského Zlatého věku a jejich putování za čtenáři 16.-19. století*. Praha 2014.
 LEDVINKA/MRÁZ/VLNAS 2000 – Václav LEDVINKA / Bohumír MRÁZ / Vít VLNAS: *Pražské paláce. Encyklopedický ilustrovaný přehled*. Praha 2000.
 MAŠEK/TURKOVÁ 2004 – Petr MAŠEK / Helga TURKOVÁ: *Zámecké, hradní a palácové knihovny v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 2004.
 MAŠEK 2008 – Petr MAŠEK: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Praha 2008.
 MAŠEK 2010 – Petr MAŠEK: *Šlechtické rody v Čechách, na Moravě a ve Slezsku od Bílé hory do současnosti*. Praha 2010.
 MIKEŠ 2012 — Vladimír MIKEŠ: *Divadlo španělského zlatého věku*. Praha 2012.
 MUSIL/PLAČEK 2003 – František MUSIL / Miroslav PLAČEK: *Zaniklé hrady, zámky a tvrze Moravy a Slezska*. Praha 2003.
 PLAČEK 1996 – Miroslav PLAČEK: *Hrady a zámky na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1996.
 PLAČEK 2007 – Miroslav PLAČEK: *Ilustrovaná encyklopedie moravských hradů, hrádků a tvrzí*. Praha 2007.
 RUSSELL 1996 – P.E. RUSSELL: *Cervantes*. Praha 1996.
 SPURNÝ 1983 – František SPURNÝ (ed.): *Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 1983.

- ŠIMEK 1989 – Tomáš ŠIMEK (ed.): Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 1989.
- TŘÍSKA 1986 – Karel TŘÍSKA (ed.): Hrady, zámky a tvrze v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Praha 1986.
- VLČEK 2001 – Pavel VLČEK: Ilustrovaná encyklopedie českých zámků. Praha 2001.
- VRÁBLÍKOVÁ 2012 – Vendula VRÁBLÍKOVÁ: Cestopisné ilustrace grafické sbírky knihovny Kinských (diplomová práce na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze). Praha 2012.